

maailma vaade

10
2010

Aju – meie pehme
kõhualune

Riiklikust infojulgeolekust

Jaapani välispoliitika
uus nägu

Rootsi jah-sõna tagamaad

Olukorrast vürtsivabariigis

Värske
vaade
maailma

Maailma Vaate kümnes number ja aasta 2010. Kolm aastat on ajakiri ilmunud ning maailmas toimuvat jälgitud-kajas-tanud.

Kolm aastat pole küll pikk aeg, kuid maailm, milles elame praegu, erineb kolme aasta tagusest olemuslikult.

Kõigepealt. Poliitikat, sealhulgas välispoliitikat tugevalt suunava majanduse head ajad on selleks korraks otsa saanud ning kriis surub maadliki isegi kõige võimsama majandusega riike, nõrgematest rääkimata.

Teiseks. Poliitikas on selgelt vähemaks jäänud külma sõja lõpuaastatele nii iseloomulikke idealismi ja üha jõhkramalt pressib peale omakasupüüdlik reaolpoliitika.

Kolmandaks. Autoritaarsed režiimid pole demokraatlike ees mitte koomale tõmbunud, vaid üha jõulisemalt ja küünilisemalt ennast maksma pannud, kuritarvitades seejuures kõige häbematumal moel demokraatlike protseduure ning retoorikat.

Neljandaks. Lääne demokraatiasse on vähkkasvajana tunginud külma sõja ajal seal praktiliselt tundmatu korruptiivsuse vaim, mis, tõsi küll, oma tippude tasemel on osanud vormistuda juriidiliselt laitmatuteks lepinguteks. Selles vallas toimuva võtab terminina suurepäraselt kokku ütlus „demokraatiate schröderiseerumine”.

Viidandaks. Euroopa Liit on jõudnud kauaoodatud Lissaboni lepinguni, mis teoreetiliselt peab looma aluse Euroopa senisest ühtsemale ning efektiivsemale tegutsemisele. Kuidas see ühtsus suurte majanduslike ja poliitiliste pingete tingimustes tegelikult vormub ja toimima hakkab, näitab aeg.

Kuuendaks. USA on Barack Obama administratsiooni ajal käivitanud *reset-po-*

liitika mitte üksnes suhetes Venemaaga, vaid ka suhetes nn vana Euroopaga. See on võtnud maha teravused, kuid samas näidanud, kui erinevad on külma sõja aegsete liitlaste huvid paljudes üksikküsimustes ja kui suurt kannatlikkust on mõlemal pool ookeani vaja, et dialoog ei jookseks taas ummikusse.

Seitsmendaks. Viimased aastad on toonud päevakorda julgeolekuriskid, millest kolm aastat tagasi praktiliselt ei räägitud. Viimaste hulka kuulub ka võitlus inimete ajude ja südamete pärast. See on teema, millele Maailma Vaate käesolev number märkimisväärselt palju ruumi pühendab.

Ja kaheksandaks. Kui Euroopa Liitu ja NATOsse jõudnud Eesti positsioon kolm aastat tagasi tundus mugava ja ohutuna nagu esimese klassi reisijal, siis praegu näeme, et vajame oma välispoliitikas selgelt uut paradigmat, mis aitaks meil keerulisemaks ja turbulentsemaks muutunud maailmas vältida muutumist subjektist objektiks. Uue välispoliitika väljatöötamine algab aga selle vajalikkuse ja paratamatuse tunnetamisest. ■

Mart Kall

2007. aasta Tõnismäe intsident tõi esmakordselt täies ulatuses Eesti avaliku arvamuse teadvusse Eesti ja Venemaa vahelise sõja, mida oli tegelikult peetud juba Nõukogude Liidu lagunemisest saadik: sõja ajaloolise õiguse ja õigluse tõlgendamise üle.

Kui Boriss Jeltsini ajal peeti seda Vene poolelt üsna ebajärjekindlalt ning finantsilis-teaduslikku potentsiaali ebajärjekindlalt rakendades, siis Vladimir Putini tulekuga muutus kõik. Venemaal algas restauratsioonipoliitika ning ajaloost ja ajaloo tõlgendamisest sai selle keskne komponent.

Venemaa infosõda paljude oma naabrite vastu ei ole üksnes labane propaganda. Seal on väga hästi mõistetud, et infosõda on peenmehhaanika, kus edu saavutamiseks on vaja oma tõde usutavalt, meeldivalt ja kõitvalt esitada igas eluvaldkonnas. Protsesside lahtimõtestamine on alati aeglasem nende reaalsest arengust. Teistest ettejäudmine annab eelise sihtgrupiks seatute ajude ning südamete valitsemiseks.

Et Eestis pole õigupoolest nimetatud teemat käsitlevat kirjandust, uurimusi ega uurijaidki, tuleb meil Venemaa ofensiivse, laial rindel tegutsemise vastu kasutada snaiiperitaktikat, suunates oma täpsuslöögid sinna, kus mõju on kõige tõhusam ja vahetum. Selleks on vaja spetsiifilisi teadmisi ja oskusi.

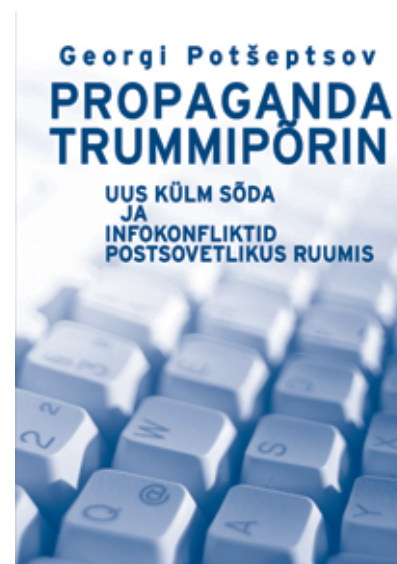
Väikese sissevaate infosõja pidamisest annab meile ukrainlasest spetsialist Georgi Potšeptsov mullu kirjastuse Olion poolt üllitatud raamatus „Propaganda trummipõrin. Uus külm sõda ja infokonfliktid postsovetlikus ruumis”.

Raamatut pole võimalik ümber jutustada ega hõlbus isegi tsiteerida – niivõrd tihe, seotud ja mõtestatud on sealne tekst. Ent tänu raamatule on võimalik adekvaatselt mõista, mida on Venemaa teinud ja teeb sõjas (eelkõige vene inimeste) ajude ja südamete võitmiseks postsovetlikus ruumis.

Tutvustuseks üks tsitaat:

„Külmas sõjas peab igäüks kinni hoidma oma müüdivariandist, mis reinterpreteerib käimasolevaid sündmusi oma süstee-

MAAILMA VAADE SOOVITAB

mi reeglitest lähtudes. Müüdi kadumine viib identiteedi kadumiseni. Koos nõukogude müütide kadumisega kadus ka nõukogude inimene. Müüti kaitsevad paljud tema realisatsioonid (film, teater, jutustus, romaan). Kuid kui realisatsioonid kaovad, nagu see juhtus perestroika-perioodil, kaob perifeeriasse ka see mütoлогия.” ■

Aju – meie pehme kõhualune

Intervjuu Raul Rebasega

Küsis Anneli Kivisiv

Viimastel aastatel kasutatakse ka Eesti avalikus meedias palju selliseid sõnu nagu infosõda, psühholoogiline operatsioon, geopoliitiline informatiivne vastasseis, psühholoogiline kaitse, proovipall, spin-doktor jne. Millest selline järsk teemamuutus?

See on nüüd küll valdkond, kus Eestil millegagi hoobelda ei ole. Me oleme siin teistest maha jäänud. Praegu püüame kaotatud aega kinni, loodetavasti edukalt. Need terminid iseloomustavad võitlusmetoodikaid praegustel aegadel, kui otsene füüsiline mõjutamine on rahvusvaheliste kokkulepetega piiratud ja otsida tuleb muid teid strateegilise ülekaalu või lihtsalt oma eesmärkide saavutamiseks. Inimese „pehme kõhualune” on reeglina tema aju ja seega sinna ka rünnak suunatakse.

Mis meie ajudel siis viga on, et neid rünnata saab?

Mitte midagi, aga inimlikel reaktsioonidel on üks ühine omadus: esmane reaktsioon suvalisele saadud informatsioonile on alati emotsionaalne. See, kes mõistab emotsioonide suunamise meetoodikaid, suudab mõjutada inimlikke valikuid, mis ongi eesmärk. Võime mõjutada valikuid tähendab võimu – nii lihtne see ongi. Meil räägitakse rohkem kübersõjast, aga see on ainult asja üks, tehniline pool. Infosõja humanitaarne pool, kus objektiks on individuaalne ja massiteadvus, areneb praegu sama kiiresti.

Kuidas see praktikas toimib?

Oletame, et te soovite, et ma ei läheks üle silla. Te võite osta kahuri ja lasta silla puruks. Teine võimalus on kirjutada paberilehele sõna „mineeritud” ja suure tõenäosusega ma ei lähe üle silla. Eesmärk on saavutatud, aga võrreldamatult odavamalt. Minu otsust on muudetud ja see on toimunud ilma vägivaldta... George Stein, üks selle valdkonna klassikuid, ongi öelnud, et „infosõja objekt on mõistus, eelkõige nende mõistus, kes võtavad vastu otsuseid. Eesmärk on otsuse muutmise”.

On vist nii, et enamik inimesi peab enast tarkadeks ja ratsionaalseteks ja usub kindlalt, et „mulle selline jama ei mõju”?

Oleks muidugi väga tore, kui see nii oleks, aga ei ole mitte. Peter Katz ütles, et „tihti sa ei tea, et oled rünnatud, ja ei mõista, et oled kaotanud”. Sa lihtsalt arvad, et see ongi elu. Soovitan kõigil vaadata Kiur Aarma ja Jaak Kilmi filmi „Disko ja tuumasõda”, mis oli ETV eetris jõulude paiku. Sellest filmist saab enamik inimesi aru, et me ise olime väga peene psühholoogilise töötlemise all ja, jumal tänatud, et sel oli ka efekti. Soome televisiooni mõju meie maailmavaatele ja hilisematele otsustele oli uskumatult suur. See oli tegelik „Soome sild” meie vabaduse suunas.

Mis on infosõja kõige efektiivsemad vahendid?

Meelelahutus, kultuur, religioon ehk nn humanitaarne mõju. Rõhutaksin siin eriti meelelahutuse rolli, sest selle mõju on tugevalt alahinnatud ja loodud on mulje, et see on midagi „madalat ja labast”. Ikka võib veel kohata arvamust, et meelelahutust tehku, kes tahab, see pole riigi asi. Alles hiljuti oldi loobumas Eurovisioonist... „Riiklik meelelahutusvõimekus” uue terminina murrab sisse uksest ja aknast ning kohustab endaga tegelema. Sest kui ise ei tegele, tegeleb keegi kindlasti. Eesti venekeelse elanikkonna kultuuriruumi probleemi lahendamise on Moskva enda peale võtnud ja teeb seda edukalt. Tuleb mõelda, kas me tahame Moskvale anda ka kogu ülejäänud Eesti elanikkonna maailmapildi struktureerimise – sest just seda meelelahutuse abil tehakse!

Olulist rolli mängib kindlasti ka meedia?

Loomulikult, hoolimata sellest, et meediasfääri peetakse tihti millekski eraldi-seisvaks ja puutumatuks. Kindlasti see nii ei ole, sest kommunikatsioonikeskkonna kvaliteet avaldab otsest mõju muudele olulistele valdkondadele. Eesti oma väikese elanikkonnaga on siin omamoodi

Scampix

eriseisus, sest paljudes valdkondades, eelkõige kultuuris ja kultuurimeedias ei kujune välja turgu. Seetõttu, kui me tahame omakeelset kultuuri säilitada, tuleb heita kõrvale filosoofiline põhimõte, et „turg lahendab kõik”, ja muude valdkondade arvelt kultuuri toetada. Sama puudutab ka avalik-õiguslikku meediat, mille eksistentsi vajalikkus veel mõni aeg tagasi kahtluse alla pandi.

Olete mitmel konverentsil avaldanud rahulolematust Eesti anonüümsete internetikommentaariuste vastu. Mis seal halba on, inimesed ju lihtsalt avaldavad oma arvamust?

Rahulolematu ei ole siin ainult mina, vaid ka paljud teised. Daniel Vaariku blogi „Memokraat” on teinud ära suure töö, et teaduslikul tasemel seda nähtust analüüsida. Aga kõige selle järel ei ole ka tema muutunud optimistlikumaks. Kõigepealt – kommentaarid ise on head. Oleme vist kõik lugunud amatööridelt suurepäraseid ühiskonnaelu või eri eluvaldkondade analüüse. Samal ajal „vabadus ilma vastutusest” kontseptsioon on kommentaariumidesse toonud hulga inimesi, kes kasutades seda, et neid ei ole võimalik tuvastada, peavad sõda kõigi ja kõige vastu. Isikute solvamised on ainult asja üks pool, teine pool on võimalus ilma igasuguse vastutusest viia avalikku infovälja sisse resonantivset (iselevivat) materjali, mis järsult suurendab võimalust infooperatsioonideks. On aja küsimus, millal selline olukord annab tagasilöögi.

Scampix

Mida me siin Eestis peaksime tegema?

Kõige kindlam kaitse igasuguste operatsioonide ja infosõdade vastu on kodanikuühiskond. See on olukord, kus vabad kodanikud ühinevad oma väärtuste kaitseks või arendamiseks. Vastastikune, horisontaalsel tasemel suhtlemine viib varsti olukorrani, kus kahjulik informatsioon sureb või ei levi. Teiselt poolt on vaja professionaale, kes kommunikatsiooni ja psühholoogia valdkonda vaataksid laiemalt ja oleksid võimelised vajaduse korral reageerima. 2007. aasta kübersõda koos jätkuva infosurvega Eesti suunas ei ole sugugi kõik. Postsovetlik regioon on valinud arenguks konfrontatsioonilise tee, mille lõppu pole näha. Seega on vaja eestikeelset selle valdkonna kirjandust ja asjatundjaid, on vaja oma kultuuriruumi arendamist ning Eesti riigile oluliste väärtuste, objektide ja eestkõnelejate kaitset. ■

Albert Kivikase menuromaani „Nimed marmortahvil” järgi vändatud suurfilm Eesti ajaloost (2002, lavastaja Elmo Nüganen). Massistseeni jäädvustamine Haapsalu raudteejaama ootepaviljonis.

Riiklikust infojulgeolekust

Tunne Kelam

*Euroopa Parlamendi saadik,
ERP fraktsioon*

Iga kodanik vajab eelkõige turvalist elukeskkonda – julgeolekut, mille peamiseks tagajaks kodanikule on riik. Ometi tajuvad vähesed, et nüüdisaja infoühiskonnas algab niihästi kodaniku kui ka riigi turvalisus sellest, mis toimub praegu kosmiliselt avardunud informuumis.

Informuum ei ole neutraalne nagu enamik kodanikke tavatseb mõelda. See on tulvil väga erinevaid ning intensiivseid huviseid. Selles toimivad võimsad jõud, kelle jaoks info ise pole midagi neutraalset, vaid nüüdismaailma tähtsaim vahend terve ühiskondade mõtlemise ja hoiakute mõjutamisel ning suunamisel.

Seega ei saa ka loota, et selle maailma vägevad inimest koduses mugavuses ei puuduta. Viimase poolsajandi suurim muudatus on see, et kõik inimesed on nii või teisiti hõlmatud info-ookeani suurtest voogudest. Peame tõdema, et inimelu privaatus on praktiliselt minetatud ning et ükski inimene pole automaatselt kaitsitud infovoogude mõju eest. Need mõjud

aga on valdavalt omakasupüüdlikud ning kaugema sihiasetusega, ehkki pakend võib näida süütuna, isegi primitiivseks.

Seega algab meie riiklik julgeolek kõigepealt informuumi mõjude ja ohtude teadvustamisest ning sihikindlast tegevusest kahjulike mõjude neutraliseerimiseks. Kui 19. sajandil ja osalt veel 20. sajandil kujunes avalik arvamus kohvikuis ja intellektuaalide klubides ning levis trükisõna kaudu, siis tänapäeval kujundatakse seda ühelt poolt massimeedias, teiselt poolt aga virtuaalseis „klubides” nagu YouTube, Delfi, Orkut, Facebook, MySpace jms. Nimetatud virtuaalsed klubid ei esinda pelgalt kodanike omaalgatust, vaid nende kaudu lansseeritakse mitmesuguste organiseeritud jõudude ja ka valitsuste poolt sihiteadlikult uusi ideid, hoiakuid ja eelarvamusi, töödeldakse ja moonutatakse meelega olemasolevaid, katsetatakse neid ideid proovipallidena ning valmistatakse nõnda ette poliitilisi müüte, mida siis massimeedia kaudu sadadele miljonitele levitada. Äsjamõeldunud aastasada löi selleks soodsama pinnase kui kunagi varem. Tasub meenutada üht 20. sajandi tõdemust: pole enam tõesed, mida ei saaks asetada kahtluse

alla, ega tobedusi, mida inimesed poleks valmis uskuma.

Seetõttu on iga kodaniku jaoks eluliselt vajalik teadvustada tõsiasja, et tema turvalisus ei rajane mitte ainult füüsilisele julgeolekule, mida toetavad vastava ala institutsioonid nagu kaitsejõud, politsei, kaitsepolitsei jt, vaid et reaalselt ohtu meie füüsilisele turvalisusele valmistatakse ette kõigepealt piirideta informuumis. Viimasel ajal on infoagressiooni ning füüsilise kallaletungi seosed muutunud märksa selgemaks ja „kuumemaks”.

Seda näitas kõige rängemalt 2008. aasta augusti Vene-Gruusia sõja eellugu. Vene vägede sissetungile Gruusia territooriumile eelnes kaks aastat varem alustatud Moskva infosõda Gruusia vastu, mille käigus Vene pool levitas kuvandeid grusiinidest kui vastutustundetuid, agressiivseid ja mustal turul teiste arvel rikastuvaist isikuist. Ühe selle infosõja kõige rängemaid ilminguid paljastas Vene filmirežissöör Andrei Nekrassov, kelle analüüs osutas, kuidas Vene televisioon näitas jultunult Vene lennukite rünnakuid Gruusia linna Gori vastu Gruusia lennukite rünnakuina Lõuna-Osseetia pea-

Kaja Sõrg

Kohtumine Ludmilla Aleksejevaga, kes esindab 2009. aasta Sahharovi mõttevabaduse preemia saanud Vene inimõiguste organisatsiooni MEMORIAL. Vasakult: MEMORIALi esindajad Sergei Kovaljov, Ludmilla Aleksejeva, Oleg Kozlov ning Europarlamendi saadikud Tunne Kelam ja Alf Svensson.

linnale Tshinvalile, millest Moskva versiooni järgi konflikt olevat alanud. Samu Vene filmikaadreid levitati Euroopasse, kus vähesed vaevusid neid analüüsima.

Eestlasi on aastaid Moskva poolt kujutatud fašistide kaasajooksikuina, venelaste vihkajaina, sõgedate natsionalistidena jne. Aprillis 2007, poolteist aastat enne sissetungi Gruusiasse üritasid Vene liidrid nende kuvandite varal teostada Eestis riigipööret ning asendada üksnes kuu aja eest demokraatlikult moodustatud valitsus Moskvale järeleandlikumaga. Õnneks see üritus ebaõnnestus, seda niihasti Eesti-sisese konsolideerumise kui ka Eestit toetava rahvusvahelise hoiaku kujunemise tõttu.

Mitmed analüütikud on jõudnud järeldusele, et infosõjad piirkonnas, kus paikneb Eesti, ei ole pelgalt mäng mõjudega ja poliitiliste müütidega ega paradigmatvaheline konkurents, vaid senisest suurema tõenäosusega viivad mainitud infosõjad kuumade konfliktideni. Et sääraseid arenguid ennetada, vajame kodanike aktiivset kaasalöömist infosõja ohtude teadvustamisel ning nendele vastuseismisel. Infosõja müütide leviku parim keskkond on pealiskaudsed, enesekesk-

sed ning ühiskonna probleemidest mitte eriti huvitatud inimesed, kelle kohta propagandatehnikud lasksid juba 20. sajandi keskpaiku käibele termini „kasulikud juhmarid“. „Kasulikud“ infosõdade müütide levitajaile.

Detsembris 2009 Tallinnas toimunud „Rahvusliku infojulgeoleku foorumi“ põhisõnum oli see, et Eesti kaitse tugineb meie kodanikule, tema intellektuaalsele iseteadvusele ning identiteeditajule. Kui meie edasine areng jätkub *homo consumens*’i – tarbiva inimese kuvandi tähe all, milles kodaniku elu on pragmaatiliselt orienteeritud isiklikule heaolule, karjäärile ja meelelahutusele, siis tähendab see väikese rahvusriigi suurenevast haavatavust vaenulike inforünnakute suhtes. Ähmase identiteeditajuga ja nõrga väärtustundega inimesi on hõlpus manipuleerida.

Eesti rahva hingeelu ja identiteedi ühe parima analüütiku Oskar Looritsa väitel määrab kodaniku kvaliteedi ja vastupanujõu ohtudele mitte majanduslik või sotsiaalne seisund, vaid vaimne selgroog, maailmavaade ja iseloom. Nõnda nagu inimene vajab püstiseisundis toimimiseks füüsilist selgroogu, samamoodi

vajab moodne inimene infosõja keeristes püstipüsimiseks ning oma identiteedi säilitamiseks vaimset selgroogu, mis kasvab traditsiooniliste väärtuste, tahtjõu ning ausameelsuse varal. Vaimsele selgroole tuginedes kujuneb välja kodaniku maailmavaade ja iseloom, mida propagandarünnakud ja -müüdid ei suuda kõigutada. Artur Alliksaar järeldas veel sügaval okupatsiooniajal, et vabadus tähendab „teadmist oma peaga, tundmist oma südamega ja astumist oma jalgadel“.

Infosõjas käib võitlus inimeste tähelepanu ja ajude pärast. Kes suudab neid kontrollida, sellel on hõlpus saada oma mõju alla ka ainelised väärtused ja ressursid. Eestisuguse väikeriigi jaoks, kes ilmus maailma areenile vaid 90 aastat tagasi, võivad infosõja tagajärjed olla eksistentsiaalse tähendusega, erinevalt suurriikidest, kelle pikk riiklik traditsioon ning mõtlevate kodanike teatav kriitiline mass kaitsevad neid nähtavas tulevikus kindlamini halvima eest. Eesti saab infosõja ohte pareerida eeskätt teadlike ning väärtuspõhiste kodanike kriitilise hulga kasvatamise ja suurendamisega. ■

 ERP fraktsioon

Venemaa rahvuslik eneseteadvus on stalinistlik

Intervjuu Vladimir Juškiniga

Küsis Mart Helme

Eestis räägitakse üsna palju Venemaa propagandasõjast meie vastu. Kui spetsiifiliselt Eesti-vastased need rünnakud on? Või oleme lihtsalt üks paljudest Venemaa propagandatööstuse ohvritest?

Venemaa välispoliitikas pannakse üha suurem rõhk teabe komponendile. Eesti asub teabesõja staapides genereeritavate nii rahvusvaheliste kui ka rahvuslike teabeväljade toime piirkonnas.

Näiteks praegu asume üldnimetust „Venemaa ajas selja sirgu ja sai jälle maailma jõukeskuseks” kandva strateegilise teabeoperatsiooni toimepiirkonnas. Nii-suguse tasemega operatsioone planeeritakse Venemaa rahvusvahelise maine kujundamise komisjonis, mida juhib Venemaa presidendi administratsiooni juht Sergei Narõškin. Komisjon töötab kinniste uste taga.

Eesti asub veel vähemalt kahe taktikalise teabeoperatsiooni toimepiirkonnas: „Fašismi heroiseerimine Balti riikides” ja „Kaasmaalaste olukord Balti riikides”. Nii-suguseid operatsioone planeeritakse juba välisministeeriumi tasandil.

Nüüd, mil Venemaa on võitnud teabeoperatsiooni „Nord Stream”, on ka teabesõdade infrastruktuur saanud võimsa arenguimpulsi. Kavas on kehtestada kõigi teabesõjast osalejate jäik koordineerimine ühest keskusest. „Teabevägede” personali kuulub nii diplomaate, eksperte, ajakirjanikke, kirjanikke kui ka häkkereid. Dmitri Medvedevi käsul moodustatakse kaitseministeeriumis teabealase võitluse spetsialistide ettevalmistamise keskus („teabe-eriväed”).

Luuakse fondide ja nende välismaiste esinduste süsteem, millest peab saama võimas võrkstruktuur ja Venemaa teabepoliitika realiseerimise instrument välismaal. 2007. aasta novembris moodustatud Venemaa mittetulundusfond

Demokraatia ja Koostöö Instituut on juba avanud kaks välisesindust. Pariisis juhib fondi osakonda Natalja Narotšnikaja, New Yorgis Andranik Migranjan, kes teatas otsesõnu: „Instituut tegeleb inimõiguste järgimise pideva jälgimisega Läänes, meie demokraatianägemuse „ekspordiga” Euroopasse ja USAsse, aga ka Venemaa maine parandamisega...” Samasugused fondid kavatakse moodustada Balti riikides. See poliitika viiakse ellu valitsusväliste organisatsioonide, parteistruktuuride ja Venemaa äriilma ühiste jõupingutustega.

Venemaa ametlik seisukoht on, et riik on jalule tõusnud ja taastab oma kohta suurriikide hulgas. Meie näeme seda „jalule tõusmist” imperialismi taassünnina. Kui võrreldavad on Tsaari-Vene, Nõukogude ja praeguse Venemaa imperialistlikud mudelid ning taotlused?

Vene intellektuaalide mõistuses ja masside teadvuses on XIX sajandist peale juurdunud naiivne ettekujutus, et erinevalt kõigist läneriikidest ei ehitatud Vene riiki üles vägivaldaga, vaid rahumeelse ekspansiooniga, mitte vallutuste, vaid koloniseerimisega.

Ettekujutus, et venelased on loomulikud „vanemad vennad” kõigile NSV Liidu rahvastele, nagu ka ettekujutus Venemaa „olemuslikust” suurriigirollist, on nii sügavalt tunginud nii eliidi kui ka massi teadvusse, et NSV Liidu lagunemist ei tajutud kui tegelikult sõltumatute riikide põhimõtteliselt uute suhete tekkimist. Valdavat kujutluspilti tulevastest suhetest postsovetlikus ruumis väljendab lause „ei pääse nad kuhugi”. SRÜd tajutakse kui NSV Liidu uut inkarnatsiooni, nagu siiani tajuti NSV Liitu kui Vene impeeriumi uut inkarnatsiooni.

Vene ühiskond polnud valmis ei demokraatiaks ega mittesuurriiklikuks olemasoluks ja välispoliitikaks. Nii pöörduti tagasi „nõukogude-eelse” 20. sajandi al-

Scampix

guse imperialistliku maailmapildi juurde, kus kõik riigid võitlesid „mõjusfääride” pärast ja igauks püüdis teisi endale allutada. See, et riikide vahel on võimalikud ka teist tüüpi suhted peale domineerimise ja allutamise, oli ühiskondliku teadvuse jaoks lihtsalt käsitamatu. Oldi valmis tunnistama, et „Venemaa kaotas külma sõja”, aga kaotaja loomulik soov on „püsti tõusta”, mida mõisteti kui võitlust oma suurriigi staatuse ning mõjusfääri säilitamise ja taastamise nimel – „Venemaa oli, on ja jääb suurriigiks”. Selles seisabki Venemaa „impeeriumijärgse sündroomi” eripära.

Euroopa Liidu ametliku retoorika kohaselt püütakse Venemaaga suhteid normaliseerida, et sõlmida uus partnerluse ja koostöö leping. Meie poolt vaadates näeme reaalselt Pariis-Berliin-Moskva telje kujunemist ning ülejäänud liikmesriikide painutamist selle telje huvide kohaselt. Kui ohtlikuks võime õigupoolest pidada niisugust arenguvarianti Euroopa väikeriikidele, Euroopa Liidule tervikuna ja geopoliitilisele tasakaalule maailmas üldiselt?

Pariis-Berliin-Moskva telg tekkis teatavasti enne, kui ameeriklased ründasid

Scanpix

Venemaa telekanali RTR TV uudisteankur Maria Sittel iga-aastase eriprogrammi „Vestlus Vladimir Putiniga” ajal.

Iraaki. Ameerika analüütikud kirjutasid toona „Elly sõpradest” muinasjutus Smaragdlinna võlurist. Elly sõpradel Hirmutisel, Lõvi Argpüksil ja Raudsel Puuraiduril jäi igapäev eraldi võttes midagi puudu. Kuid koos suutsid nad üksteise puudusi korvata ja ülesande edukalt täita. Ameeriklaste arvates on tänased „Elly sõbrad” prantslased, sakslased ja venelased. Ükshaaval nad Ameerikat ei hirmuta, aga koos kujutavad endast tõsist ohtu.

Riigid saavad moodustada poliitilise telje siiski vaid juhul, kui nad seavad üles ühise selge eesmärgi viia ellu tõsiselt kooskõlastatud poliitikat. Regulaarset tippkohtumist, mis oleks institutsionaliseerinud Prantsusmaa-Saksamaa-Venemaa kolmiku, ei ole olemas. See telg kujutab endast pigem siiski ühte mõjugruppi 27 liikmesriigiga ELi sees.

Nüüd, pärast ELi Brüsseli tippkohtumist, mis avas tee Euroopa Liidu reformi kokkuleppele, anti tõsine löök Venemaa traditsioonilisele strateegiale luua poliitilisi liite konkreetsete Euroopa riikide ja rahvusvaheliste allianssidega. Ennekõike

anti löök kontinentaalse bloki Pariis-Berliin-Moskva ideele, millel oli Euroopaski küllaltki palju pooldajaid, aga samuti viimastel aastatel väljakujunenud Venemaa erisuhetele Silvio Berlusconi Itaaliaga.

ELi välisteestuse (EEAS) moodustamine võimaldab Euroopa Liidul tugevdada välismaal oma positsioone, mis praegu on killustatud 27 liikmesriigi diplomaatiliste jõupingutuste vahel. Lisaks otsustatakse kõik välisteestuse pädevuses olevad küsimused kvalifitseeritud hääleteenamusega, mistõttu euroskeptiliste riikide (näiteks Tšehhi) vastuseis ei lase blokeerida Euroopa diplomaatilise koruse tegevust.

Seda tunnetati kohe ka Moskvast. Hiljuti ilmunud raamatus „Venemaa versus Euroopa: kas vastasseis või liit?” rõhutab Välis- ja Kaitsepoliitika Nõukogu juht Sergei Karaganov: „Volituste tsentraliseerimine Euroopa Liidus ahendab võimalusi hoida Venemaale traditsiooniliselt mugavaid kahepoolseid suhteid: paljud küsimusi lahendatakse nüüd ainult üleuroopalisel tasandil. See muudab oluliselt

kaalukamaks niisugused „rasked partnerid” nagu Poola ja Balti riigid.”

Paljud Eesti poliitikud, veel enam aga ärimehed, süüdistavad just Eestit (Andrus Ansipit, välisministeeriumi) halbades suhetes Venemaaga. Kas võiksime asetada Eesti-Vene suhted siinkohal laiemasse konteksti?

Tänavu oktoobris ilmus Peterburis Harvardi teaduri D. L. Brandenbergi raamat „Natsionaalbolševism. Stalinlik massikultuur ja vene rahvusliku eneseteadvuse kujundamine (1931-1956)”.

Raamatu retsensent Kirill Martõnov kirjutas: „Uurimuse peamine järeldus on, et kogu praegune „Venemaa massimütoloogia”, kogu rahvuslik eneseteadvus, kuhu kuuluvad Aleksandr Nevski, Aleksandr Suvorovi ja Peeter Suure kultus, keskne Suures Isamaasõjas saavutatud võidu kultus, veel enam, kõik ettekujutused katkematult eksisteerivast tsentraliseeritud riigist – „kõik need konstandid” on konstrueeritud ja masside teadvusse juurutatud 1930. aastate esimesel poolel

Scanpix

Nõukogudeaegse sõjamonumendi õhkimine Kuthaisis (Gruusia) 19. detsembril 2009. Venemaa peaminister Vladimir Putin on lubanud rajada Venemaale hävitatud monumendi koopia.

alanud stalinliku kultuuriexpansiooni käigus. [...]

Objektiivselt võttes oleme kultuurilt stalinistid. See ei tähenda, et me peaksime õigustama või tegelikult õigustaksime tolle aja kuritegusid. See ei tähenda ka, et me peaksime jagama Stalini poliitilist programmi. See tähendab vaid selle sõna kitsast, tehnilist mõtet. Meie rahvuslik eneseteadvus on stalinliku propaganda saadus. Ei tasu otsida selles arvamuses hinnanguid, see ei ole hea ega halb. Teist rahvuslikku eneseteadvust meil ei ole. [...] Siit omakorda võib teha järgmise triviaalse järelduse. Mis tahes otserünnak stalinismile on otsene löök praeguse Vene riigi pihta, üldse Vene riigi pihta abstraktses tähenduses; löök rahvusliku eneseteadvuse ja venelaste kui ühtse rahva eksisteerimise pihta.”

See järeldus võib meeldida või mitte. Nii see lihtsalt on.

Minu arvates peaksid need Eesti poliitikud, kes tahaksid näha Eesti-Vene suhteid laiemas kontekstis, ütlema lahti oma lähiajaloo juba toimunud destaliniseerimisest. Rahvusvahelises poliitikas tuleks

loobuda stalinismi kritiseerimisest, tuleks loobuda toetamast neid 25–30 protsenti (45 miljonit inimest) venelastest, kes tahavad oma riigi pöörata destaliniseerimise kursile. Tuleks lihtsalt kõigile öelda, et me mõtlesime ümber, sest meil on vaja naftat, gaasi ja müügiturge.

Kaunishingedele, kes ei taha ideed reeta, kuid ei taha ka tulust loobuda, peab soovitava Gorbatšovi aja kuiva seaduse psühhotehnika võtet. Toona ütlesid venelased pitsi tõstes: „Jah, joon viina, aga küll on vastik”.

Putin ja tema toetajad püüavad jätta Venemaast muljet kui riigist, kus kõik on kõige paremas korras. Kui jätkusuutlik on kogu see fatamorgaana aga tegelikult, Putini režiim kaasa arvatud?

Kui kellelgi ongi niisugune roosiline ettekujutus tänapäeva Venemaast, siis küllap strateegilise teabeoperatsiooni „Venemaa on selja sirgu ajanud” toimel. Kõigist väljakutsetest, millega Venemaa praegu kokku pörkab, tõstaksin ma esile tehnoloogilist.

Minu arvates – ja ma toetan Venemaa juhtivate ekspertide andmetele – on Venemaa praegu kokku pörganud sellega, et ta ei suuda oma tööstust iseseisvalt moderniseerida. See asjaolu hakkab väga tõsiselt mõjutama Venemaa välispoliitikat.

Venemaa ballistiliste rakettide peakonstruktori Juri Solomonovi andmetel on kaitsetööstuse olukord katastroofiline:

- üle 80% tootmisvõimsustest on kulu- nud,
- uute, kuni viis aastat eksplateeritud seadmete osatähtsus on 5%,
- toodetakse 1993. aasta eelse tehnoloogia tasemel,
- kaitsetööstuse tehaste töötajate keskmine vanus on 54 aastat,
- kaitsetööstuse teadusliku uurimise instituutide töötajate keskmine vanus on 57 aastat,
- töövõljalikus on 5–10 korda madalam kui arenenud riikides,
- Venemaa osatähtsus maailma teadus- mahuka toodangu turul on 0,3–0,5%.

2008. aasta lõpul esitati Venemaa valitsusele ettekanne „Vene Föderatsiooni teaduslik-tehnoloogilise arengu prognoos aastani 2025”, mille valmistasid ette

Venemaa juhtivad teadlased ja konstruktorid.

Ettekande peamine järeldus: „Venemaa on paratamatult sunnitud ulatuslikult üle võtma, kohandama ja arendama välismaiseid tehnoloogiaid.”

Kas meenub, kuidas Putin reageeris Obama teatele uuest algusest? Ta ütles: „Parem andke meile tehnoloogiaid, mille saamise peatas 1974. aastal Jackson-Vaniniki parandus.”

Olukorda süvendab teadlaskaadri väljavool Venemaalt. Venemaa teadustöötajate ametiühingu esimehe Viktor Kalinuškini andmetel on viimase kümne aasta jooksul välismaal tööd leidnud 500–800 000 Venemaa teadlast (Lääne andmetel 200 000 teadlast).

Tundub, et Putini režiimi püsikindlus sõltub paljuski lääneriikide seisukohast: kas anda Venemaale kaasaegseid tehnoloogiaid või jätta andmata.

Ja lõpetuseks. Kas Gruusia-Vene sõda oli eelmäng Venemaa sõjaliste agressioonide jadale postsovetlikus ruumis või oli see lihtsalt üks endiste KGB-laste erioperatsioon oma väljapressimispoliitika edukamaks teostamiseks laiemas rahvusvahelises plaanis?

Venemaa Dessantväelaste Liidu Kesknõukogu esimees Pavel Popovskihh väitis oma intervjuus 2009. aasta 19. mail: „On sõjajärgne olukord. NATO grupeeringut Venemaa piiridel – Balti riikides, Poolas, Tšehhis – on tugevdatud paarikümmend aastat. Nad valmistuvad aktiivselt sõjaks Venemaaga.”

2009. aasta mais said alguse väga tähtsad sündmused Venemaa sõjalistes ettevalmistustes. Selleks ajaks tehti Venemaa-Gruusia viiepäevase sõjast lõplikud järeldused, kindral Šamanovi dessantoperatsioon aga tunnistati konfliktivõtmesündmuseks ja seda hinnati väga efektiivseks.

Niisiis määrati 2009. aasta maikuu kindralleitnant Vladimir Šamanov õhudesantvägede ülemjuhatajaks. Veidi hiljem määrati 76. Pihkva õhudesantdiviisi komandör kindralmajor Aleksandr Kolpatšenko Venemaa merelaevastiku rannavägede ülemjuhatajaks. See tähendab, et merejalaväge hakkas juhatama üks kõige kogenumaid dessantvägede komandöre.

Raadiojaama „Venemaa Hääli” stuudio.

Seejärel muudeti Šamanovi visal nõudmisel ära õhudesantvägede vähendamise kavad. Vastupidi, nende vägede hulk kasvab. Moskva sõjaväeringkonnas formeeriti dessanttrüde brigaad, 76. Pihkva õhudesantvägede diviisis aga langevarjurite dessantpolk.

Nüüd nõudis kindral Šamanov kaitsetööstuselt dessantvägede kahurväe ja soomustehnika üleviimist roomikutelt ratastele, sest, nagu teatas ülemjuhataja, „nüüd hakkab peamine sõjategevus toimuma lokaalsetes konfliktides, paikades, kus infrastruktuuril on hästi arenenud teedevõrk”.

Suve keskelt kuni sügise lõpuni toimusid Venemaal vahetpidamata laiahaardelised sõjaväeõppused (Laadoga 2009, Lääs 2009), kus muu hulgas harjutati eristenaariumide järgi õhudesantvägede ja merejalaväe koostööd.

Ja lõpuks kinnitas Dmitri Medvedev 2009. aasta 9. novembril föderaalsete kaitseaduse parandused, mis puudutavad relvajõudude operatiivset kasutamist väljaspool riigi piire. Erinevalt varasemast võib Venemaa president nüüd ise, ilma Riigiduumaga Ülemkoja loata, otsustada relvajõudude operatiivse kasutamise üle välismaal.

Siit nähtub, et dessantväed said sellel aastal tõelised lahingukomandörid, kasvav vägede arvukus, täiustati tehnikat uute sõjatandrite tingimusi arvestades, tehti läbi õppused ja kanti ette valmisolekust.

Uudishimulik lugeja võib kätte võtta maakaardi ja vaadata, kus postsovetlikus ruumis on kõige mugavam Venemaa territooriumilt ühes lahinguoperatsioonis kasutada õhudesantvägesid ja merejalaväge.

Läti Vene Kogukondade Ühinenud Kongressi initsiatiivil tehti 2007. aasta keskel pikaajaline prognoos Läti vene kogukondade käitumise kohta. Äärmiselt pessimistliku stsenaariumi järgi hakkavad sündmused arenema nii: „Sotsiaalse perspektiivi puudumine ja etniline võrdõigusetus kutsuvad esile vene noorsoo aktiivse rahulolematuse. Noorsugu koguneb gruppidesse ja hakkab väljendama oma rahulolematust ekstreemsete aktsioonide vormis. [...]

Majanduskriisi ja reaalse sissetulekute languse tingimustes ühineb noorsoo protestidega osa täiskasvanud vene elanikkonnast. [...]

Juhul kui rahvastevahelised kokkupõrked võtavad massilise iseloomu ja nõuavad „rahutagamise” operatsiooni läbi viimist, tõmmatakse kaasa ka Venemaa. Arvatavasti nõuab Venemaa oma sõjaväe lülitamist rahutagamisjõudude koosseisu ja püüab kehtestada kontrolli enamjaolt venelastega asustatud Läti regioonide üle, mis *de facto* võib viia riigi jagamiseni. Vaevalt suudab ühinenud Euroopa avaldada otsustavat mõju olukorrale, kui see areneb antud stsenaariumi järgi.” ■

Mark Solonin: „21. juuni 1941. Katastroofi anatoomia”

Grenader Kirjastus, Tallinn 2009

Tunne Kelam

Dokumentidega sõjajärgse ajaloo vägevaimate müütide vastu

Tegemist on raamatuga, mis autori sõnul on kirjutatud mitte koolilastele, vaid täiskasvanud inimestele, kes ei karda tõde oma maa mineviku kohta. Solonin esitab rabava küsimuse: millise lipu heiskasid Nõukogude sõdurid mais 1945 vallutatud Riigipäevahoonele, kas Suure Võidu või omaenda kaotuse lipu?

Raamatus pole mitte ühtegi uut fakti ega dokumenti, ütleb autor. Solonini ajalooline saavutus on tahe ja võime kasutada oma teose dokumentaalse alusena hiiglaslikku arhiivimaterjalide kogumit, mis avalikustati 1980ndate lõpul ja 1990ndate algul. Ehkki andmestik Nõukogude Liidu rolli kohta Teises maailmasõjas pole ka tänapäeval täielik ning arhiivid on taas sulgumas, sest Kremli valitsejad klammerduvad üha meeleheitlikumalt stalinlike ajaloomüütide külge, on Solonin suutnud rajada just neid müüte purustavad järeldused rangelt dokumentaalsele baasile. Nagu autor ise tõdeb, muutub selliste dokumentide kasutamine, mida kommunistid ise ettevaatamatult säilitasid või avalikustasid, ülisuureks plussiks.

See lähenemine eristab Soloninit temast varem alustanud ja suurt sensatsiooni põhjustanud Viktor Suvorovist, kes oma teostes („Jälõhkuja” jt) andis esimese purustava löögi nõukogulikule sõjamüüdile, nagu oleks vaikne ja rahuarmastav, seejuures ebapiisavalt relvastatud Stalini impeerium langenud Hitleri reeturliku kallaletungi ohvriks. Kuid Solonini arvates tekitas Suvorov oma paljastuste kõrvalsaadusena uue müüdi, nagu oleks Punaarmee häving esimestel sõjakuudel taandunud Nõukogude juhtkonna naiivsusele ning rünnakusõjaks ette valmistunud Punaarmee oskamatusel kaitseoperatsioonidega toime tulla.

Solonin kinnitab senistest kõige tõsisema ja ulatuslikuma uurimuse alusel, et Nõukogude juhtkond valmistus tõepoolest ründama Saksamaad. Aastast 1939 kuni kevad-suvi 1941 pärinevad dokumendid, mis tõendavad strateegilise hargnemisplaani väljatöötamist sõjaks Saksamaa ja tema liitlastega. Tema põhjalik analüüs tõendab veenvalt, et Punaarmee relvastus ületas nii kvantiteedilt kui ka kvaliteedilt tulevase vastase oma. See on argument, millele Läänes pole siiani vastuvõtlikke kõrvu leidunud. Põhjus on arusaadav – see tähendaks Teise maailmasõja võitjate ühisiideologia – ühine triumf Hitleri kui kurjuse kehastuse üle – ebamugavat purunemist.

Kuid Solonini teine põhijäreldus on veelgi vapustavam. See selgitab põhjusi, miks oli vastasest tugevama Punaarmee murdumine ja lagunemine sõja esimeste kuude vältel nii dramaatiline, et paari kuuga oli end vangi andnud 3 miljonit sõdurit. Vastus peitub stalinliku režiimi olemuses. Samamoodi nagu okupeeritud eestlased, reageerisid ka Nõukogude orjad esimesele alternatiivile, mida pakkus Saksa rünnak. Reageerisid kogemusega, et midagi hullemat senisest enam tulla ei saa. Võitlusvaimu puudumine sakslaste vastu sõja esimesel aastal osutas rahva massilisele umbusaldusele Kremli ebanimliku režiimi suhtes. Solonini järgi võib Suurest Isamaasõjast hakata kõnelema alles aastast 1942, mil miljoneile Saksa okupatsiooniga koostööd teinule või sellega passiivselt leppinud nõukogude inimestele hakkas koitma, et Hitleri suhtumine neisse (erinevalt Hitleri suhtumisest omaenda rahvasse) on sama ebanimlik kui Stalini oma. Teisisõnu mängis Hitler oma lühinägeliku ja rassistliku sõgedusega maha võimaluse Nõukogude Liidule poole aastaga lõpp teha, pakkudes Stalini vastu häälestatud rahvastele kas või väärikat autonoomiat. Kas see oleks maailmale tulusam olnud, jääb kü-

simuseks, millele on võimatu rahuldavat vastust leida.

Mark Solonini teosed väärivad maailmaalset tähelepanu. On ülimalt tähtis, et need ilmuksid peatselt ka inglise, prantsuse ja saksa keeles. ■

Saksamaa supervalimisaasta

Kadri Vanem

Tunne Kelami nõunik Euroopa Parlamendis

September 2005 märkis muutust Saksamaa, aga ka terve Euroopa poliitikas. Saksamaa kantsleriks valiti Angela Merkel, kes asus esimese naisena juhtima Euroopa suurimat riiki. Arvestades toorkordset nappi valimisvõitu oli CDU/CSU (Kristlik-Demokraatlik Liit / Kristlik-Sotsiaalne Liit) sunnitud looma peaaegu 40 aastase pausi järel nn suure koalitsiooni SPDga (Saksamaa Sotsiaaldemokraatlik Partei). Lootused ja ootused olid suured, kuigi oli ka selge, et CDU/CSU ja SPD valitsuskoalitsiooni juhtimine ei ole kergete killast.

Järgneva võiks kokku võtta sõnadega „vaoshoitud võimalused“. Mitmesugused poliitanalüüsid jõuavad kõik enam-vähem samale järeldusele, et suur koalitsioon pigem pidurdas, kui lükkas tagant suurte otsuste tegemist. Aktiivsete vastastena olid CDU/CSU ja SPD võimelised üksteist üle mängima ning poliitikas toimus areng. Ühises koalitsioonis tuli ka igas väiksemas küsimuses leida mõlemat osapoolt rahuldav kompromiss, mis sageli väljendus ebaselgetes otsustes. Eredaid hetki viimase viie aasta jooksul oli vähe.

Eriti 2008. aastal kritiseeriti koalitsiooni-erakondi maailmavaatelistel põhimõtete puudumise pärast. See aga ongi võib-olla normaalne olukorras, kus valida on kas kompromisside või opositsiooni mineku vahel. Tulevaste valimiste eel oli aga selge, et võidab see, kel on kindlamad ja selgemad põhimõtted.

Supervalimisaastal 2009 toimusid mitmed liidumaa valimised, Euroopa Parlamendi valimised ning Bundestagi valimised. Kes võidab? Kas jätkub suur koalitsioon või saavad senised koalitsioonipartnerid suunduda tagasi oma traditsiooniliste partnerite juurde? Huvitavaks peeti CDU ja roheliste võimalikku koostlust, mida riigi tasandil siiani ei ole olnud, aga mida katsetatakse praegu esmakordselt Saksamaa ajaloos Hamburgi liidumaaal.

Berit Teetär

Oluliseks võib ka pidada käesoleva aasta veebruari, kui tagasi astus majandusminister Michael Glos ning tema ameti võttis üle Karl-Theodor zu Guttenberg, seni suhteliselt tundmatu CSU poliitik. Saksamaal oli sündinud uus superstaar. Väga lühikese aja jooksul saavutas noor ja värskete ideedega majandusminister suurema tuntuse kui ükski teine praegune Saksa poliitik. Viimased küsitlused näitavad, et kui Merkeli tuntus on viimasel aastal tõusnud paar protsenti, siis Guttenbergi tuntus tõusis 32 protsendilt pea 70 protsendini. Kuna poliitikast on Saksamaal saanud suhteliselt kuiv asjatundjate teema, ei ole üllatav, et inimesed karismaatilise Guttenbergi ovatsioonidega vastu võtsid.

Selgelt võib öelda, et hiljutised liidumaa valimised ennustasid 2009. aasta valimistulemusi. Hävitavaks löögiks SPD-le kujunesid Hesseni liidumaa valimised. Andrea Ypsilanti (SPD) oli lootus ja võimalus jätta ametikohast ilma senine kauaaegne liidumaa peaminister Roland Koch (CDU). Samas oli selge, et Ypsilanti ei saa kindlasti häáli kokku ilma roheliste ja vasakpoolsete toetuseta. Lahvatas suur skandaal, kui võrd taoline koalitsioon (SPD koos vasakpoolsetega) oleks esmakordne Lääne-Saksamaal ning paljude jaoks ka ennekuulmatu. SPD niigel selgitustöö ja vastuolulised avaldused maksid valusasti kätte. Tagasi astusid nii Ypsilanti kui ka SPD juht Kurt Beck. Ka

inimeste toetus SPD-le langes tuntavalt. Kasu lõikas aga CDU, kes rahulikku ja tagasihoidlikku joont hoides kasvatas oma toetust.

Kevadistel Europarlamendi valimistel said oma toetajaskonda katsetada mõlemad suurparteid. Näha oli väiksemate parteide toetuse suurenemist. Tagantjärele võib tõdeda, et tegelikult näitasid Europarlamendi valimised selgelt, et CDU-FDP (Vaba Demokraatlik Partei – liberaalid) tulevane koalitsioon on väga võimalik.

Suve hakul muutus pakiliseks küsimus, milliseid koalitsioonipartnereid eelistatakse tulevastele Bundestagi valimistele. CDU jäi suhteliselt kaua kõhklevaks, kuigi FDP rõhutas kampaania algusest peale, et ainult tema ja CDU koalitsioon saab riigi kriisist välja tuua. Ka Saksa rahvas kaldus pigem liberaalse majanduspoliitika poole, mis tundus olevat usaldusväärsem ja selgem.

Siis andis CDU põletavale küsimusele vastuse: järgmine koalitsioon saab olla vaid parempoolne. Algas valimisvõitluse viimane etapp. Karismaatiline Guttenberg oli nähtav kõikjal, inimesed langesid tema jalge ette, nagu oleks tegemist maailmaklassi filmistaariga. Ka Merkeli kampaania oli silmapaistev. SPD kantslerikandidaat Steinmeier jäi aga täiesti varju.

Scapix

Saksamaa Föderaalpanga president Axel Weber (vasakul) vestlemas rahandusministri Wolfgang Schäublega.

Valimispäeval võisid mõlemad paremerakonnad rõõmustada, eriti FDP, sest valimised olid võidetud. SPD sai peaaegu aegade kehvima tulemuse. Taaskord tuli vahetada partei juhti ning siiani viidatakse suurele sisemisele kriisile. Huvitava tendentsina võib aga märkida, et valimiskaotusest hoolimata on SPD saanud väga palju uusi liikmeid ning seda eriti noorema põlvkonna hulgast.

Kuidas jagunevad ministrikohad ja kes asub neid kohti täitma? Mõlemad koalitsioonipartnerid tõid välja oma raudvara. Nii sai näiteks FDP juhust Guido Westerwellest välisminister, kuigi otseselt välispoliitika tema kompetentsi ei kuulu. Samuti kritiseeritakse tema keeleoskust, eriti pärast esimest pressikonverentsi välisministrina, kus ta keeldus inglise keeles suhtlemast. CDU ühest prominentsemast poliitikust Wolfgang Schäublest sai rahandusminister. Ursula von der Leyen võttis valitsuses üle töö- ja sotsiaalmin-

nistri koha. Superstaar Guttenbergist sai üllatuslikult kaitseminister. Üheks isepäisemaks ministriks on osutunud ka FDP endine peasekretär Dirk Niebel, kes arenguministrina ei järgi tingimata etteantud reegleid ning vahetab projekte abirahasid mitte just kõige läbipaistval moel.

Juba enne ametisse nimetamist hakkas Saksa ajakirjandus rääkima valestardist. Koalitsioonilepe sündis vaevaliselt, võttes kauem aega, kui praeguses majandusolukorras oleks tohtinud. Avalikult oli tunda, et hoolimata valimisvõidust ei olnud meeleolu siiski kõige parem. Olu korra tegid keerulisemaks CDU/CSU-sisesed eriarvamused näiteks sotsiaaltoetuste teemal või maksupoliitikas, kus CSU-l on tunduvalt liberaalsemad vaated kui CDU-l. FDP seevastu elas valimistulemuste eufoorias. Koalitsiooniläbirääkimiste üheks tingimuseks FDP poolt oli, et ei tohi olla n-õ puutumaid teemasid.

CDU seevastu ei olnud sellest vaimustusest ning üheks esimeseks tuliküsimuseks sai Erika Steinbachi (Saksa Väljasaadetute Ühenduse – Bund der Vertriebenen – juht) loodava sihtasutuse “Põgenemine, Väljasaatmine, Leppimine” (Stiftungsrat der geplanten Bundesstiftung “Flucht, Vertreibung, Versöhnung”) juhatusse saamine. Steinbach on oma avaldustega pälvinud lähinaabrite, eriti Poola pahameele, sest ta seisab selle eest, et ka Saksa ohvreid tuleks mälestada, ning leiab, et sakslaste väljasaatmine naaberriikidest oli kuritegu. FDP oli kategooriliselt tema jätkamise vastu ja CDU ei olnud sellega nõus. Eestlaste jaoks võib see teema olla arusaamatu, aga Saksamaal on aeg vahetult pärast Teist maailmasõda, kui miljonid sakslased saadeti naaberriikidest välja, üks väga valulisi ajaloopeatükke. Samuti ei olda veel valmis oma Teise maailmasõja ohvrite avalikuks tunnustamiseks ja mälestamiseks.

Scanpix

Kohalikku traditsioonilist riietust kandev Saksa kaitseminister Theodor zu Guttenberg (vasakul) visiidil Afganistanis detsembris 2009. Guttenberg on avaldanud arvamust, et üksnes sõjaliselt pole Afganistani kampaania võidetav ning et liitlased peaksid senisest rohkem panustama humanitaarvaldkonda.

Pärast valimisi on esitatud suurejooneline majanduse elavdamise kava, kus muu hulgas on ette nähtud kummaline maksusoodustus hotellimajandusele. Samuti suurendatakse lastetoetusi. Koalitsioonilepe näeb ette peaaegu 45 miljardi euro jõudmise rahvani. Keeruliseks teeb olukorra aga see, et eelarves ei ole raha, millega neid plaane teostada. Hoolimata lubadusest mitte kasvatada Saksamaa riigivõlga, on järgmisel aastal plaanis võtta üks viimaste aastate suuremaid laene. Küsimusele, kuidas võlga tagasi kavatsetakse maksta, vastatakse, et plaan näeb ette majanduskasvu, mis taastoodab kulutatud vahendid.

Samuti lahvatas Opel'i skandaal – riik oli vahetult enne valimisi otsustanud ettevõtet doteerida tingimusel, et General Motors müüb selle maha. Kui seda aga ei juhtunud, oldi sunnitud raha tagasi nõudma.

Üks suuremaid probleeme praeguse koalitsiooni ja vastse kaitseministri Guttenbergi jaoks on Afganistani teema. Kui valimisvõitluse ajal kinnitas Merkel, et uus valitsus on veel läbipaistvam ja demokraatlikum, siis hetkeseis viitab vastupidisele. Nimelt ründas Saksa üksus septembris ootamatult kütuselasti, mille tulemusena surid ka tsiviilisikud. Teistes riikides ei tekitaks see tõenäoliselt erilist kära, küll aga Saksamaal. Probleem seisneb selles, et Saksa väed ei tohi kunagi ise rünnata, vaid võivad tulistada ainult enesekaitseks. Rünnakust vaikiti, kuni üks kõrge sõjaväelane asja avalikkuse ette tõi. Olukorra teeb hullemaks ka asjaolu, et üle 70% sakslastest on Afganistani missiooni vastu. Guttenbergi viimaste päevade avaldused juba näitavadki, et riigil on tekkimas plaan oma vägede väljatoomiseks Afganistanist. Kas see päästab Guttenbergi ministrikoha ja mida maailma üldsus asjast arvab, see selgub lähitulevikus. Igal juhul on juba praegu

näha, et Guttenbergi vanast särast ja superstaari oreoolist ei ole enam palju alles.

Mida toob tulevik? Kas koalitsioon kasutab ära oma positsiooni, et näidata parempoolsete võimet viia riik uuesti eduteele? Kõik eeldused on selleks olemas, aga vaja on tugevat poliitilist tahet ja ühisvisiooni, mitte kaootiliste plaanikeste teokstegemist. Kindlasti tuleb parandada suhtlemist rahvaga eriti valulises Afganistani küsimuses. Praegune valitsus peab tõestama oma majanduse elavdamiskava edukust ning näitama, et senise rabeda tegutsemise võib kirjutada algusaja raskuste arvele. ■

Jaapani välispoliitika uus nägu

Raul Allikivi

TLÜ õppejõud

Jaapani Demokraatliku Partei (DPJ) mäekõrgune võit valimistel 2009. aasta septembris tähistab mitmes mõttes Jaapani poliitika taassündi. On ju Jaapan demokraatlik riik, kus valimised on alates 1955. aastast järjekindlalt võitnud üks ja seesama partei – Jaapani Liberaaldemokraatlik Partei (LDP). Tõsi, üheksakümendate algul LDP küll kaotas korraks võimu, kuid juba vähem kui aastaga oli ta koalitsioonis tagasi. Seekordne võimuvahetus on aga selgelt kestvama iseloomuga, kuivõrd DPJ ülemvõim mõlemas parlamendi kojas on piisavalt suur, et vajadusel ka ilma väiksemate partneriteta järgmised neli aastat valitseda.

Meeles pidamist väärib see, et vastavalt üldisele hinnangule ei tähendanud valitsememuutus Jaapanis seda, et rahva toetus ka tegelikult sama tugevalt uue partei poliitika taga oleks. Tõsi, DPJ rõhuasetused on küll sotsiaalsema iseloomuga ning erinevad LDP vaadetest mitmes punktis, kuid samas on partei juhtpoliitikud ise enamasti kunagised ülejooksikud varasema liiderpartei ridadest. Sarnased on ka kahe partei poliitikategemise viisid. DPJ edu tagas hoopis see, et rahvas oli senises valitsemises pettunud ning LDPst lihtsalt väsinud – viimased kolm peaministrit olid järjest oma poliitikaga äpardunud ega suutnud oma lubadustest midagi olulist ellu viia. Ka ei õnnestunud kellelgi neist oma ametikohal üle aasta vastu pidada ning alla anti juba esimeste raskuste ilmnemisel. Lisaks loomulikult pidevad skandaalid. Valimistel hääletaski suurem osa rahvast mitte niivõrd uue poliitika poolt, kuivõrd vana poliitika vastu. Valijad arvasid, et anname siis DPJ-le võimaluse ja loodame, et uue partei taktikepi all hakkab vähemalt midagi muutuma.

Esimeste kuude jooksul väga palju juhtunud ei ole. Jaapani valitsusasutuste ametnikega suheldes on eelkõige märgata nende mõningast peataolekut. Enam kui pool sajandit koostööd LDPga tähendas, et suhe poliitikute ja bürokraatide vahel oli selge ja teati, mida teineteiselt oodata. Nüüd on aga võimul varasemast eri-

nevate väärtustega poliitikud ning pole sugugi üheselt arusaadav, kuidas ja täpselt milliseid poliitikasuundi ellu viima tuleb hakata. Suur osa uutest juhtidest on tipp-poliitikas ilma varasema kogemusega, mistõttu õppima ja kohanema peavad mõlemad pooled. Selge on aga see, et veel midagi selget ei ole ning DPJ on alles alustanud eri poliitikavaldkondades oma näo otsimist.

Nõrgenev liitlассuhte Ameerika Ühendriikidega?

Kindlasti on uued tuuled kõige kiiremini hakanud puhuma Jaapani välispoliitikas. Suunamuutused välispoliitikas on väga selged. Kõigepealt liitlассuhted Ameerika Ühendriikide ja Jaapani vahel. Peale Teist maailmasõda kinnistunud koostöö on aastate jooksul olnud Jaapani välispoliitika üheks vankumatuks alustalaks. Jaapan ei usaldanud oma suurima sõbra kanda mitte ainult tõusva päikese maa sõjalise kaitse austava ülesande, vaid toetus liitlассuhtele ka muudes küsimustes. Isegi sedavõrd, et tihti süüdistati Jaapanit Ameerika juhtnõõride pimedas täitmises ja iseseisva välispoliitika puudumises.

DPJ uus retoorika on aga rõhutanud Jaapani välispoliitika suuremat iseseisvust. Väljendused on olnud isegi sedavõrd jõulised, et Ühendriigid pidasid vahetult pärast valimisi vajalikuks eraldi toonita-

da – valimistulemused kahe riigi liitlассuhtesse mõrasid ei tekita. Kui vaadata uue peaministri Hatoyama vahetult enne valimisi kirjutatud esseed, siis torkab tõepoolest silma LDPst hoopis erinev maailmakäsitlus; jutt on teoreetiline ja isegi akadeemiline ning Hatoyama räägib järjest vähenevast unilateraalsusest ning liikumisest multilateraalse maailma suunas. Jaapani jaoks tähendab selline arusaamine maailmast vajadust oma välispoliitilised prioriteedid tasakaalustada, leida Ameerika Ühendriikidele kesken- dunud välispoliitikale alternatiive ning suunata rohkem tähelepanu Aasia riikidele ja nende tihedamale integratsioonile.

Samas võib siiski arvata, et midagi pöördelist senistes liitlассuhtes juhtuma ei hakka. Esimene ehmatus, mis uue retoorika kasutuselevõtt tekkis, on juba üle minemas ning mõlemad pooled on jõudnud järeldusele, et ollakse jätkuvalt teineteise võtmepartnerid. Kuid sellegipoolest on muutusi. Jaapan on otsustanud tagasi kutsuda oma laevad India ookeanist, mis seal risteldes olid seni toetanud Afganistani operatsioone, tankides Ühendriikide sõjalaevu ning aidates luuretegevusel. Samuti otsib Jaapan nüüd oma militaar- tehnika uuendamisel võimalusi mujalt maailmast – varem seda ei tehtud. Laual on küsimused Jaapanis asuvate Ameerika sõjaväebaaside saatusest ning kohalikud

Scanpix

Jaapani keiser Akihito, keisrinna Michiko (paremal), kroonprints Naruhito, printsess Masako (vasakul) ja prints Akishino poeg prints Hisahito (paremal all) külaskäigul Kodomonokuni parki tähistamaks keiserliku paari viiekümnendat pulma-aastapäeva.

elanikud baaside läheduses nõuavad häälekalt uuel valitsuselt oma valimislubaduste täitmist.

Barrack Obama esimene ametlik Aasia-visit novembri keskel oli Ameerika Ühendriikide diplomaatiliste oskuste kõrgtaseme musternäide. Jaapan oli esimene riik, mida president Obama Aasias külastas. Ent Jaapanis peatus ta ainult üheks öhtuks lennujaamas ja läks edasi Hiinasse, kus veetis tervelt kolm päeva. Visiidi sellise korraldusega näitasid Ameerika Ühendriigid, et Jaapan on

nende jaoks ikka kõige olulisem partner Aasias ning liitlussuhet väärtustatakse jätkuvalt. Et aga Jaapanit külastati nagu ümberistumiskohta Hiina visiidile minekuks, näib Hiina olulisus Jaapanit varju jätmas, seda ka teiste maailma suurte silmis. Sellest saab aru ka Jaapan, kes mõistab, et tulevikus sõltub tema positsioon maailmas üha vähem liitlussuhetest Ameerika Ühendriikidega ning üha rohkem suhetest oma Aasia naabritega, eelkõige Hiinaga.

Uueks eesmärgiks Aasia integratsioon

Jaapani uus peaminister Yukio Hatoyama on igal võimalikul juhul püüdnud nii avalikkusele kui ka teiste riikide kolleegidele tutvustada oma lennukat visiooni regionaalse integratsiooni vajalikkusest Aasias. Iseloomult pigem akadeemikut meenutav Hatoyama tundub olevat sisse võetud Euroopa Liidu edust maailmajao ühendamisel ning soovib romantikuna samalaadseid arenguid korrata Aasias. Kohtumisel Hiina presidendi Hu Jintao-ga püüdis viimane viisakalt oma Jaapani

kolleegi indu natuke jahutada ja rääkida sellest, kuidas tiheda integratsiooni idee on õilis ja ilus, kuid selle reaalseid tulemusi niipea oodata ei maksa. Hatoyamat kolleegi leigus ei häirinud ning paistab, et uus retoorika Aasia ühtsusest on tulnud Jaapani välispoliitikasse selleks, et jääda.

See äsjatekinud aktiivsus on kummali- ne eelkõige seetõttu, et seni on Jaapanil olnud raskusi Aasia naabritega isegi hea- naaberlike suhete hoidmisel. Vaevalt neli aastat tagasi olid Hiinas näiteks Jaapani- vastased rahutused, kus rahvahulgad rün- dasid Jaapani ettevõtete kontoreid ning peksid sisse jaapani restoranide aknaid. Ka praegu raskendavad suhete tihenda- mist mujal Aasias jätkuvalt hästi mees- püsivad mälestused Jaapani sõjaaegse- test tegudest ning LDP administratsiooni suhtelisest vastumeelsusest ajaloo valu- samate punktide tunnistamisel. Kuigi vii- mased LDP peaministrid oma ametiajal enam ei külastanud pingeid tekitavat ja koos muude sõjaohvritega ka süüdimõis- tetud sõjakurjategijaid pühitsevat Yasu- kuni templit, oli võimalus ootamatuks patriotismi demonstratsiooniks alati ole- mas. DPJ on selle vastuolulise pühamu külastamise võimaluse välistanud ning arvata võib, et edaspidi vaatab Jaapan oma Aasia naabrite poole avatumalt ning tõepoolest koostööle suunatult.

Konkreetne tegevus saab siiski olla võrd- lemisi piiratud. Üheks suunaks on kind- lasti vabakaubanduslepete võrgustiku laiendamine. Kuid siin peame mees pidama, et ühtsete vabakaubandusala- de, tolliliitude või majandusühenduste asemel võime Ida-Aasias näha hoopis „nuudlikaussi”, kus kahepoolsete vaba- kaubanduslepete rägastik ei lase selgelt aru saada, kus, kes ja kellega tegelikult vabakaubandust arendab. Suurema arvu selliste lepingute sõlmimine regiooni ühtse vabakaubanduspiirkonna poole veel ei vii. Lisaks on Jaapan selles prot- sessis olnud pigem sabassõrkija, sest võid- dujooksu vabakaubanduslepete sõlmi- misele tekitas selle sajandi algul hoopis Hiina, pakkudes ASEANi riikidele ühtse vabakaubandusleppe sõlmimist. Täna- seks on ka Jaapan endale sarnase eesmär- gi püstitanud.

Uus unelm on Aasia ühise valuutabloki kehtestamine. Sel teemal on käesoleval aastal sõna võtnud ka Hiina. See, et re- gionaalse integratsiooni mootoriks võiks saada Jaapan, on vähetõenäoline – ajalu-

gu mäletades vaatavad teised Aasia riigid Jaapani samme selge ettevaatlikkusega. Küll aga on oluline see, et DPJ on Jaapa- nit uuesti selgelt näoga Aasia poole põö- ramas ning see on kahtlemata õige tegu.

Põhja-Korea jätkuvalt probleem

Suurim küsimärk on hoopis see, kuidas DPJ saab hakkama Põhja-Korea küsi- musega. Lahendust vajavaid probleeme on seal mitu – tuumaohut, jätkuvad rak- etikaketsetused, 1970. ja 1980. aastatel Põhja-Korea spioonide poolt röövitud jaapanlaste kodumaale tagasi toomi- ne. Jaapan soovib jätkata paariariigile humanitaarabi pakkumist, kuid sellele vastandub Põhja-Korea arvamus, et sõja- kahjude sissenõudmise teema ei ole veel aegunud. Eelmise LDP valitsuse jaoks oli prioriteet röövitud jaapanlaste taga- sitoomine ning selle eesmärgi nimel oldi valmis blokeerima isegi tuumaprobleemi lahendamise kuuepoolseid kõnelusi. See sisepoliitikast õigustatud paindumatus ei vihanud ainult Põhja-Korea delegaate, vaid ka teisi rahvaid, kes läbirääkimiste- laua taga istusid.

Tuumaküsimuse lahendamisel oli LDP usk läbirääkimiste võimalikku edusse madal ning pigem seati eesmärgiks Jaa- panit kaitsva raketikilbi loomist. Pyon- gyangi heidutamiseks oli alati võtta äh- vardused humanitaarabi lõpetamise ning majandussanktsioonide kehtestamise näol. Esimesed märgid DPJ tegemistest viitavad aga pigem sellele, et raketikilbi projekt läheb kalevi alla ning suur osa kaitsekuludest suunatakse teistele eel- arveridadele toetama DPJ muude uhke- te valimislabaduste elluviimist. Olgugi et uue valitsusega Jaapan on muutunud heausksemaks ning proovib probleemi- dele avatumalt läheneda, tunduvad või- malused sobiva lahenduseni jõuda siiski jätkuvalt pisikesed.

Küsimärke on teisigi. Milline on Jaapa- ni uue valitsuse poliitika Kuriili saarte osas? Kas võetakse midagi ette, et lahenda- da piirivaidlusi Lõuna-Korea ja Hiina- ga? Milliseks kujuneb koostöö Lõuna- Aasia riikidega ning kas imporditavast naftast sõltuvuses olev Jaapan on suuteli- ne võtma sisse päris enda positsiooni Lähis-Ida küsimuses. Vastuseid hetkel veel napib, kuid kindel on see, et oodata on huvitavaid aegu. Jaapan on endiselt tugev, et regiooni tulevikku mõjutada, ning Jaapani ja Hiina partnerlus on Ida-Aasia

tulevikku silmas pidades samuti keskse tähendusega.

Kas midagi muutub Euroopa jaoks? Üks Jaapani välisministeeriumi noor ametnik on selle kohta öelnud, et enne, kui ta Aa- sia riikide teemaga tegeles, oli tal tööd nii palju, et ta sai töölt koju alles kell 3 või 4 öösel. Praegu, kui ta töö on seotud Eu- roopaga, olukord nii hull ei ole – suhted riikide vahel on lihtsalt sedavõrd head. ■

Jaapani parteimaastik

Liberaaldemokraatliku Partei pikk võimuperiood Jaapanis on jätnud väljapoole mulje, nagu koosnekski Jaapani poliitiline maastik vaid ühest hiiglasest, kelle kõrval siblib hulk kääbuseid.

Tegelikult on tõusva päikese maa parteimaastik üsna liigendunud. Lisaks LDPlle kuulub suurparteide hulka viimastel valimistel võimu võtnud, sisuliselt liberaalidest lahkulõõnutest moodustunud, Jaapani Demokraatlik Partei.

Suuruselt kolmas on tsentristlik Shin Komeito partei, mida aktiivselt toetab budistlik Soka Gakkai liikumine.

Neljanda koha võtab Jaapani Kommunistlik Partei.

Viimandal kohal on lühiajaliselt liberaalidega ka koalitsioonivalitsuses, muidu mõjukaima parteina opositsioonis istunud Jaapani Sotsiaaldemokraatlik Partei.

Kuues parlamendis esindatud erakond on konservatiivne Uus Rahvapartei ja seitsmes parementsentristlik Minna no To (Sinu Partei).

Pisierakondadest väärivad märkimist Jaapani Uus Partei ja Jaapani Taas- sünni partei.

Poliitilist spektrit täiendavad poliitilised liikumised nagu Rahvuslike Huvide ja Tavaelu Kaitse Assotsiatsioon, Okinawa Revolutsiooniline Rühmitus jne. -Toim. ■

Rootsi jah-sõna tagamaad

Charlie Weimers

Rootsi kristlik-demokraatliku noorteliidu esimees, kristlike demokraatide parlamendikandidaat

Energiajulgeolek on paljude Rootsi poliitikute jaoks ebaharilik kõneaine. Esiteks annab vee- ja tuumaenergia kättesaadavus riigis selleks ka põhjust. Teiseks ollakse veendunud, et rahu Põhja-Euroopas kestab igavesti. Lisaks võib nimetada kõikide Rootsi valitsuste püüdu vältida vastuolusid Venemaa ja ELi suuremate liikmesriikidega. Valitsuse reaalsuhtumine ja poliitikute leige huvi selle küsimuse vastu on kaasa toonud selle, et Nord Streami on ametlikult käsitletud keskkonnaküsimusena ning et julgeolekupoliitilist mõõdet rõhutanud hääled on jäänud enamasti tähelepanuta.

Novembris otsustas Rootsi valitsus Nord Streami pooldada. Eelkõige väljaspool Rootsit tõstatab see paljude silmis küsimuse, kas jah-sõna peaks võtma kui aktiivset seisukohavõttu Gazpromi plaanide suhtes või väljendab see hoopis midagi muud?

Kuid enne, kui asume analüüsima Rootsi valitsuse seisukohta, heitkem pilk tagapõhjale ja hoiakutele, mis on Rootsis kogu selleteemalist arutelu kujundanud.

Pooldajad räägivad kaubandusest ja lõimumisest

Esimesse leeri kuuluvad pooldajad, kelle eesotsas on Gazpromi lobist Lars O. Grönstedt, varasem Handelsbanke ni juhatuses esimees. Pooldajate silmis tähendab Nord Stream ennekõike kaubanduspoliitikat. Grönstedt tõstab esile „kaubanduse rolli rahu, stabiilsuse ja julgeoleku saavutamisel” ning viitab gaasijuhtme soodsale mõjule keskkonnas, transpordis ja energiatarbimise osas. E.ON, üks Rootsi suurimaid elektritarnijaid ja Nord Streami osanik, ei ole selles küsimuses eriti sõna võtnud, kuid on loomulikult huvitatud sellest, et projekt läheks käiku. Otse loomulikult on firmal Nord Streami pooldamiseks märkimisväärsed majanduslikud põhjused. Projekt muudab Gazpromi maailma

Erakogu

suurimaks energiatootjaks ja suurendab selle osatähtsust Euroopa gaasiturul 26 protsendilt 34 protsendile aastaks 2030. Tarnekindluse tagamine on samuti positiivne ELi klientide suhtes, sest oleme ju korduvalt näinud, kuidas ettevõtte väärust on kahandanud tõsiasi, et 80 protsenti gaasist liigub läbi Ukraina. Sellest, et ettevõtte majanduslikud ambitsioonid juhtuvad kokku langema Venemaa julgeolekupoliitikaga, sama valju häälega mõistagi ei räägita.

Nõustumise põhjuseks neutraalsus, etevaatlikkus või ükskõiksus?

Teise leeri kuuluvad need, kes suhtuvad Nord Streami neutraalselt või isegi peaaegu ükskõikselts. Nende seas on kaalukaid sotsiaalliberaalseid institutsioone ja parempoolseid valitsuse esindajad.

Rootsis on ammu tavaks mitte võtta seisukohta välispoliitiliselt teravate olukordade suhtes. Seegi kord pole erand. Valitsus on Nord Streami heaks kiitnud, kuid kas põhjuseks võib olla Rootsile omane neutraalsus, mis end taas kord ilmutab? See küsimus saab tõenäoliselt eitava vastuse, muu hulgas ka seetõttu, et Rootsi on oma välispoliitilises deklaratsioonis võtnud endale kohustuse mitte jääda passiivseks, kui lähipiirkondades tekib

ebastabiilne olukord või kui rünnatakse mõnda ELi riiki.

Neutraalsusest on ametlikult jäänud ainult mälestus, kuigi sõjalisse liitu mittekuulumise tava järgitakse endiselt. Teine selgitus sellisele tegutsemisele on soovimatus esile kutsuda jäiseid suhteid Saksamaa ja Venemaa. Angela Merkel on peaminister Fredrik Reinfeldti lähedane liitlane ja isegi kui Saksa valitsus on nüüdseks vastu võtnud väga olulise ja oodatud otsuse peatada Saksa tuumajaaamade likvideerimine, on Saksamaa energiavajadus tulevikus väga tõsine. Reinfeldt on tõenäoliselt teadlik ka sellest, et rootslaste „ei” gaasijuhtmele eesistujaperioodi ajal oleks põhjustanud poliitilise kriisi, mis oleks näidanud Rootsi parempoolseid suures poliitikas sama abituna kui seda oli Tšehhi valitsus. Ajalehepealkirjades kasutatud sõnaga „sulailm”, mis iseloomustas Dmitri Medvedevi visiiti Stockholmi 18. novembril 2009, jääb pragmaatiline Reinfeldt küllap vägagi rahule. Ajalehe Dagens Nyheter sotsiaalliberaalne juhtkiri tõstis oma kommentaarides esile Medvedevi varasemast koostööaltimat tooni ja ühineb neutraalsete leeriga:

„Loomulikult peab EL – nagu ka Rootsi – proovima normaliseerida suhteid

Scanpix

Rootsi sõdurid Rootsi-Vene ühisõppustel Peterburi lähistel Kamenkas detsembris 2007.

Venemaaga. Kuid süvendatud koostöö lubadusi peab saatma nõudmine, et riik tõepoolest austaks inimõigusi ning viiks läbi demokraatlikke ja majanduslikke reforme.”

Praeguse valitsuse ajal on kaitsepoliitika aeg-ajalt sattunud tähelepanu keskmesse, sest valitsus on üllatanud oma sooviga jätkata Rootsi riigikaitseüsteemi likvideerimist. Võitlus käis ennekõike finantsminister Anders Borgi ja kaitseminister Mikael Odenbergi vahel ning lõppes Odenbergi ametist lahkumisega. Pärast seda on valitsus küll külmutanud uued kärped, kuid diskussioon annab tunnistust millestki uudest, nimelt parempoolse valitsuse huvipuudusest kaitsepoliitika tähenduse suhtes. See koos energiajulgeoleku piiratud käsitlemisega tingib omakorda olukorra, kus Nord Stream ei pane valitsuse kõrvus häirekelli sama valjusti helisema kui mõne parempoolse arvamuslimi kõrvus. See

oli usutavasti ka põhjus, miks Ameerika saadik Michael Wood ühes Dagens Nyheteri aramusartiklis hoiatas Euroopat Venemaa gaasist sõltuvuse ning võimalike edaspidiste sundolukordade eest.

Vastaste märksõna on julgeolekupoliitika

Lisaks on veel kolmas liik arvamuslimiireid, keda ühendab võime näha julgeolekupoliitilisi aspekte, kuid kellel puudub poliitiline võimubaas.

Erinevalt pooldajate leerist pole vastarindel kedagi, kes oleks investeerinud lobistidesse. Olemasolevad kriitikud on pigem kommentaatorid ja poliitikud, kes viitavad Nord Streami julgeolekupoliitilisele mõjule. Mõni koalitsiooni kuuluv parlamendisaadik on rõhutanud just seda, viidates muu hulgas ka Putini doktoritööle aastast 1997. Svenska Dagbladet, Rootsi tähtsaim konservatiivne ajaleht, on võtnud selge seisukoha Nord Streami

vastu just julgeolekupõhjustest lähtuvalt. Arvamustoimetaja Claes Arvidsson kirjutab oma kirjas Lars O. Grönstedtile Gazpromist kui Putini huvifääri kuuluvast firmast ja Venemaa viimaste aastate negatiivsest arengust:

„Nord Streami tuleb vaadelda selle riigi kontekstis, milleks Venemaa on arenenud ja milleks ta suure tõenäosusega hoomamatuks tulevikuks ka jääb. Venemaast on saanud autoritaarne ja relvastuv riik, kellel on läänevastane välispoliitika ning agressiivne poliitika oma lähialadel. Gruusia näitel on ka teada, et ulatusliku vägivallani on lühike samm.

Venemaa poolelt (president Medvedev) on selgeks tehtud, et endised liiduvabariigid kuuluvad Kremli huvifääri. Miski ei osuta sellele, et see seisukoht võiks muutuda, arvestades ka ELi ja NATO tagasihoidlikku reaktsiooni Venemaa viiepäevasele sõjale. Vene poolelt on

Julgeolekudoktriinis sätestatud, et riigi energiavarusid võib kasutada välispoliitilise vahendina. Teame samuti, et gaasi on sellel eesmärgil ära kasutatud – ning on tõenäoline, et ka viimasel gaasitüül Ukrainaga on selline mõde.”

Arvidsson ei saanud Grönstedtilt mingit vastust, kuid ta seisukoht leiab poolehoidu sotsiaaldemokraatlikust leerist. Endine kaitseminister Björn von Sydow kirjeldab Venemaad majanduslikus mõttes „mitteusaldusväärse” ning osutab muu hulgas ka sellele, kuidas Vene ametiasutused IKEAt kohtlesid, ning teda toetab Venemaa asjatundja Kristian Gerner. Nad mõlemad on nõus, et olukord oleks hoopis teistsugune, kui Venemaa oleks demokraatlik riik. Björn von Sydow hoiatab mõju eest Baltikumile pikas perspektiivis ning rõhutab, et vaatamata nende riikide kuulumisele NATOsse ei ole olemas üksikasjalikku tegevuskava, kuidas konkreetsele välisohule vastu astuda. Sotsiaaldemokraatide välispoliitika kõneisik Urban Ahlin väljendab samuti „muret” Nord Streami suhtes, toetudes nii keskkonna- kui ka julgeolekuargumentidele. Kuid samal ajal, kui sotsiaaldemokraatide häälekandja Arena põhjendab, miks Rootsi peaks projektile „ei” ütleva, on sotsiaaldemokraatide kõige konkreetsem nõue „ulatuslikud keskkonnanuuringud”. Kogemus valitsusparteina ja teadlikkus ELis kangekaelselt Rootsi joone ajamise tagajärgedest võib olla ettevaatlikkuse üheks põhjuseks.

Keskmes peab olema solidaarsus ja julgeolekupoliitika

Meie sõltuvus üksteisest Euroopas võib olla positiivne, kui tegemist on mõlema poole sooviga. Kuid Venemaad sunnib tagant soov muuta teised endast sõltuvaks, et suuta ise oma jalgadel seista. Nord Streami reaalspoliitilisi ajendeid ei tohi seetõttu alahinnata, isegi kui arvesse tuleb võtta ka rangelt majanduslikke argumente.

Olukord, kus Saksamaale tuleb gaas juhtme kaudu otse Venemaalt, tähendab ennekõike kahte asja: paindlik joon, mida Gerhard Schröder Venemaa suhtes järgima hakkas, võib muutuda Saksa välispoliitikas püsivaks, kui transiidiriigid vastavalt Putini soovile vahelt ära kaovad. Saksamaa suurenev vajadus maagaasi jä-

rele võib põhjustada ka selle, et välispoliitikat hakkab mõjutama kombinatsioon Venemaa poliitilisest konjunktuurist ja gaasitarnetest.

Nord Stream lisab Saksamaa jaoks gaasi tarnekindlust. Poola, Baltikumi ja Ukraina jaoks võib olukord muutuda tõeliselt keeruliseks, kui Venemaa saab kraanid kinni keerata, ilma et see mõjutaks mõnda suurt ELi riiki. Rootsi Kaitseuringute Instituut (FOI) toob esile just selle ning osutab Venemaa ambitsioonile kindlustada oma poliitilist mõju endistes satelliitriikides, mis on riigi üks suurtest julgeolekupoliitilistest eesmärkidest.

Rootsi on kohustunud tegutsema, kui lähipiirkondades peaks tekkima rahu-tusi, ning meie võimet seda teha tuleks vaadelda viimase 15 aasta jooksul tehtud kaitsekärbete taustal. Me pole lihtviisiliselt suutelised oma lubadusi täitma ja venelased teavad seda liigagi hästi. Sellises olukorras ettevaatliku tee valimine ja Nord Streami heakskiitmine ei ole kooskõlas meie riiklike huvidega ega toeta meie Balti naaberriikide julgeolekupoliitilist stabiilsust. Siinkohal võib ehk tulevikuks inspiratsiooni anda Soome tegevuskava Venemaa suhtes, mis toob selgemalt esile Rootsi ja Venemaa suhete geopoliitilised ja kaitsepoliitilised aspektid.

Suurenenud nõudlus energia järele ja selle vähenev pakkumine loob Venemaa jaoks soodsa olukorra, arvestades võimalusega pöörduda ka Hiina ja Jaapani poole. Sellises olukorras muutub Euroopa riikidele oluliseks tagada just enda varustamine energiaga. Seetõttu näemegi ühise seisukoha asemel kahepoolseid lepinguid Venemaaga, olukorda, mis võib tõsiselt ohtu seada liikmesriikide solidaarsuse. Uus komisjon peab seda mõistma ja hakkama kujundama ühist energiapolitiikat. Sellest võib sõltuda ELi tulevik. ■

Toimetuselt

Nord Stream AG nimelises ühisfirmas osalevad neli ettevõtet: OAO Gazprom (51% aktsiaid), Wintershall Holding AG (20%), E.ON Ruhrgas AG (20%) ja N.V. Nederlandse Gasunie (9%).

Gaasitrassi pikkus on 123 km, läbimõõt 1153 millimeetrit, tarnevõimsus 55 miljardit kuupmeetrit gaasi aastas. Trass hakkab koosnema kahest paralleelsest torust, millest esimese valmimine ning gaasitarnete algus on planeeritud 2011. aastas. Torujuhe hakkab transportima Venemaa maardlatest¹ pärinevat maagaasi Leningradi Oblastist Viiburi lähedalt Greifswaldi Saksamaal.

Gaasijuhe kulgeb läbi viie Läänemere-äärse riigi majandusvööndi – Rootsi (506 km), Soome (374 km), Saksamaa (31 km), Taani (49 km), Venemaa (1,4 km) – ning Taani, Saksa ja Venemaa territoriaalvete. Trass möödub lähedalt Eesti, Läti, Leedu ja Poola majandusvöönditest.

Vastavalt ÜRO mereõiguse konventsioonile peavad riigid, kelle majandusvööndit torujuhe läbib, selle paigaldamise skeemi ja suuna heaks kiitma. Taani andis nõusoleku 20. oktoobril, Soome ja Rootsi valitsus 5. novembril ning Saksamaa valitsus 21. detsembril 2009. Lisaks on ehituse alustamiseks vaja lube viie riigi mere- ja keskkonnaga seotud ametkondadelt. 2009. aasta lõpuks puudus vaid Soome keskkonnaametite ehitusluba.

Vastavalt Espoo konventsioonile on riikidel, kelle majandusvööndit ega territoriaalvett gaasijuhe ei läbi (antud juhul Eesti, Läti, Leedu ja Poola), „mõjutatud riikide” staatus ning õigus osaleda gaasijuhtme piiriüleste keskkonnamõjude hindamises. Nendel riikidel gaasitoru ehitamise suhtes vetoõigust pole.

20. septembril 2007 võttis Eesti valitsus seisukoha, et Nord Stream AG-le gaasitrassi uuringuteks Eesti merealadel luba ei anta. Seisukoht arvestas asjaolu, et uuringute käigus kavandati puurimist mandrilaval, uuringuala ulatus Eesti territoriaalmerre ning oli ilmne Eesti loodusvarade kohta teabe saamine uuringute käigus. Otsuse langetamisel lähtuti ÜRO mereõiguse konventsioonist ja Eesti majandusvööndi seaduses sätestatud õiguslikest alustest.

¹ *Južno-Russkoje nafta- ja gaasimaardlast, Jamali poolsaarelt, Obsko-Tazovskaja lahest ning Štokmanovskoje maardlatest. Kasutatud allikad: www.nord-stream.com, www.valitsus.ee, www.vm.ee* ■

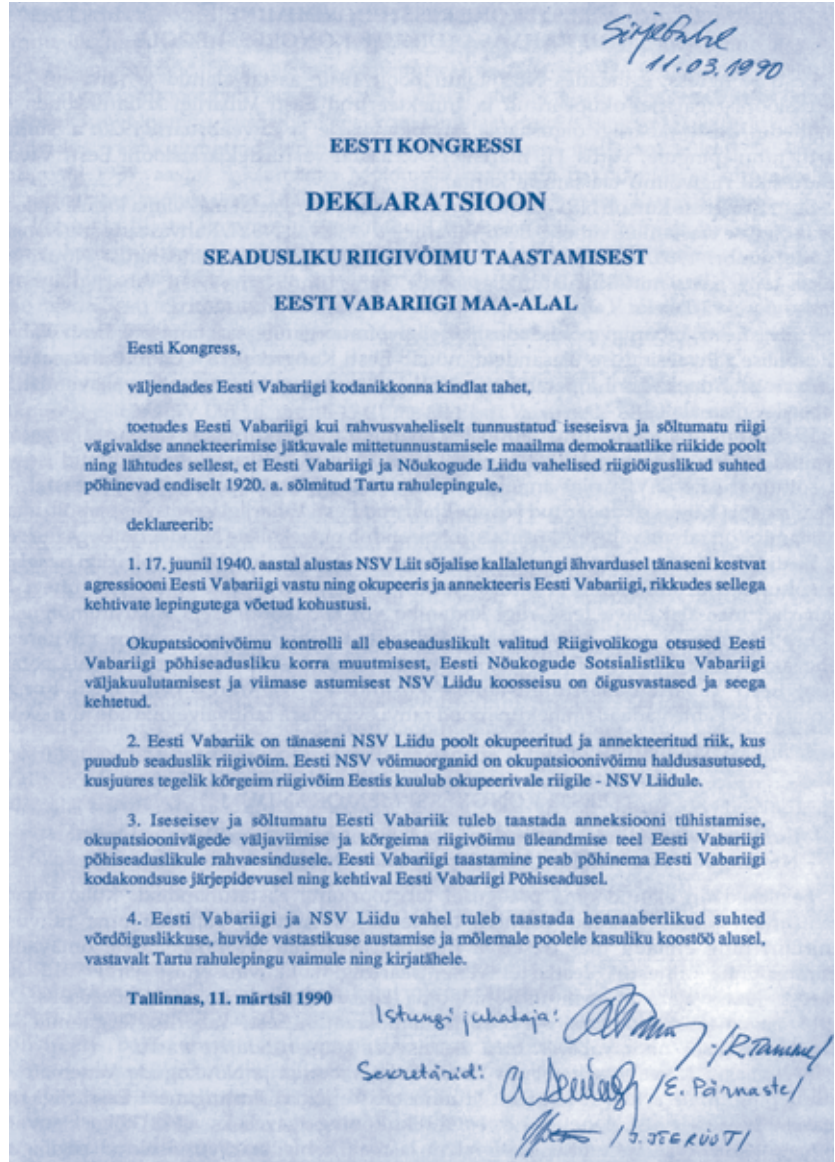
Eesti Kongressi deklaratsioon

Kakskümmend aastat tagasi – 11. märtsil 1990 – võttis Eesti Vabariigi kodanike demokraatlikult valitud esinduskogu Eesti Kongress oma esimesel istungjärgul vastu „Deklaratsiooni seadusliku riigivõimu taastamisest Eesti Vabariigi maa-alal”.

Eesti Kongress oli ainulaadne rahvuslik-demokraatlik alternatiiv kehtivale Nõukogude süsteemile. See sündis Eesti ajaloo suurima kodanikualgatuse – kodanike komiteede liikumise – tulemusena (veebruar 1989 – märts 1990). Liikumise käigus registreeris end Eesti Vabariigi kodanikena ligi 800 000 inimest. Eesti Kongress pakkus selge lahenduse poliitiliselt äärmiselt segasele ja rahvusriigi jaoks ohtlikule seisundile, kus niihästi reforme kui ka suuremat suveräänsust taotleti Nõukogude okupatsiooniga kehtestatud aluselt. Kodanike komiteede liikumine erines põhimõtteliselt Rahvarinde juhtkonna pakutud nn nullvariantist, mille kohaselt otsustusõigus Eesti tuleviku üle pidi kuuluma kõigile hetkel Eestis sissekirjutatud isikuile (seda varianti väljendas märtsis 1990 suhteliselt demokraatlikult valitud viimane Ülemnõukogu, mis oli kakskeelne ja kuhu kuulus neli Nõukogude armee „valitud” ohtvitseri). Kui edasised sündmused oleksid arenenud nullvarianti alusel, oluks tänane Eesti tõenäoliselt Moldova seisundis, Venemaa juhitud nn Sõltumatute Riikide Ühenduse liige. Muidugi poleks meil olnud asja Euroopa Liitu, NATOst rääkimata. Ning mis kõige olulisem – selliselt aluselt lähtudes poleks meil olnud rahvusriiki.

Eesti Kongressil oli volitus, mida polnud ühelgi teisel okupeeritud Eesti võimuorganil. Eesti Kongress väljendas seega kuni põhiseadusliku rahvaesinduse (Riigikogu) kokkuastumiseni Eesti Vabariigi kodanikkonna kui kõrgeima riigivõimu kandja seaduslikku tahet.

Selle üksmeelselt vastu võetud deklaratsiooniga kuulutas Eesti Vabariigi kodanikkond kõik Nõukogude okupatsiooni vältel tehtud võimuorganite otsused riigikorra muutmise ning ENSV väljakuulutamise õigusvastasteks ning keh-

Avaldatud kogumikus „EESTI KONGRESS: siis ja praegu“, koostaja ja toimetaja Eve Pärnaste, Eesti Vabariigi Riigikantslei, Tallinn 2000.

tuiks. Kongress tõdes, et Eestis puudub jätkuvalt seaduslik riigivõim, selle taastamine ei saa toimuda olemasolevate (õiguslikult kehtetute) struktuuride kaudu, vaid peab tuginema Eesti Vabariigi kodanikkonna järjepidevusele ja seisnema kõrgeima riigivõimu üleandmises põhiseaduslikule rahvaesindusele.

Eesti Kongress määratles oma volitused üleminekuaja kodanike esinduskoguna, kes on volitatud ja õiguspädev toimima seadusliku riigivõimu taastamiseks Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse alusel.

Võib öelda, et 11. märtsi 1990. aasta deklaratsioon kätkes endas juba 20. augusti 1991. aasta rahvusliku kokkuleppe ideed, mis realiseeriti Põhiseaduse Assamblee kaudu ning viis põhiseaduse ja selle alusel 1992. aastal valitud Riigikogu ellukutsumisele.

Tunne Kelam

Eesti Kodanike peakomitee esimees
(11.03.1990)

Väärtustel püsiv ühiskond

Aimar Altosaar

Väärtused on inimkonna kontsentreeritud kogemus, väärtustes väljenduvad hoiakud ja valikud, mis on inimestele toonud edu. Igapäevaste praktiliste otsuste ja väärtuste vahel ei ole vastuolu, kui otsused lähtuvad pikaajalisest elutarkusest, teisisõnu väärtusest. Vastuolu võib tekkida ja tavaliselt tekibki, kui otsused on langetatud vaid hetkelise kasu saamiseks. Reaalpoliitikaks on nimetatud sageli just seda teist otsustusviisi, kus ei arvestata pikaajalist kogemust ja tarkust. Pikemas perspektiivis on parim ja edukaim reaalpoliitika aga just väärtuspõhine poliitika.

Eestis on Euroopa kristlikest alusväärtustest rohkem teadvustatud isikuvabadusi ja rahva enesemääramisõigust. Ligi paarikümne aastaga oleme harjunud võtma meie riiklikku iseseisvust ja vaba ühiskonna eneseteostusevõimalusi sama loomulikuna ja peaaegu vääramatuna nagu meid ümbritsevat õhku, mida me ei näe, kuid ilma milleta pole elu võimalik. Rahvuslikest väärtustest ja ka inimõigustest ja -vabadustest rääkimist peetakse sageli vaid pidupäevaseks rituaaliks. On neidki, kes peavad väärtustest rääkimist vanamoodsaks ja ebapraktiliseks asjaks, mis segab igapäevaseid „reaalseid“ askeldusi ja äri. Siseriiklikult väljendub see näiteks „loomuliku“ korrupsiooni ja valimismanipulatsioonidena, rahvusvaheliselt on kirikuksamad näited Tšehhi saatuse enne Teist maailmasõda või Läänemere põhja paigaldatav gaasitoru.

Väärtused on meie igapäevase elu ja riigi toimimise, ettevõtluse, sotsiaalse heaolu ning isikute vaba eneseväljenduse ja -teostuse sisemine tugikarkass. Kui karkass lõhkuda või vägivaldselt asendada millegi muuga, variseb meile harjumuspäraseks saanud ühiskond kokku.

Eelmise sajandi 20ndatel ja 30ndatel aastatel hakkas paljude demokraatlike riikide elanikele tunduma, et demokraatlike väärtuste kaitsmine on tüütu ja kulukas, lihtsam on loobuda osast vabadusest ja mõnest õigusest, peaasi, et kord oleks majas ja rahval köht täis. Teame, millega

see lõppes – see, mis ühete jaoks oli vabatahtlik loobumine oma väikesest osast, jättis paljudes maades elavad inimesed ilma kõigist õigustest ja vabadustest, miljonid kaotasid elu ja kogu Euroopa oli rusudes.

Selle karmi kogemuse tõttu on poole sajandiga Euroopasse ehitatud ajaloos enneolematu riikide ühendus, Euroopa Liit, mille kohta ütleme, et see püsib ühistel väärtustel. Sallivus ja hoolivus on väga kõrged tänapäevased väärtused, milleni meie tsivilisatsioon on jõudnud mitme tuhande aastasel keerulisel arenguteel. On selge, et eelmise sajandi esimese poole vead silme ees ei kavatse ükski tõsiselt võetav Euroopa poliitika teha järeleandmisi autoritaarsusele, isikuvabaduste piiramisele või rahvaste võrdse kohtlemise rikkumisele.

Kuid siinjuures on tähelepanuväärne, kui vähe meenutatakse nende väärtuste ühte aluskomponenti – läänekristlust. Vaadates läbi sõrmede mõne teise religiooni järgijate sallimatusele Euroopa traditsioonide ja kiriku suhtes, muututakse hoopis Euroopa kultuuri vastaseks! Eitades oma usku ja oma põlist kirikut, ei tunnista me oma ühiskonna karkassi, mis on aidanud teha meie elukeskkonna nii mugavaks ja elamisväärseks, nagu see praegu on. Nii käitudes madaldame ennast nende ees, kelle jaoks on omad põhiväärtused ja usk väga kõrges hinnas.

Kuigi marksist ei tahaks tänapäeval keegi olla, on materialism populaarne – oluline on ainult majandus ja kõik väärtuslik olgu rahaliselt mõõdetav. Sellised õpetused käsitlevad inimesi manipuleeritavate tarbimismasinatena, kelle eesmärk on üha rohkem tarbida ja tõsta majanduslikku koguprodukti. Materialistliku lähenemise lühinägelikkus ja ekslikkus on tänapäeval juba selgeks saanud – vastu tulevad loodusressursside piiratus, tarbimisstandardi tõusuvõimaluste vähenemine ja pingete eskaleerumine jõukate ja vaeste riikide vahel. Majandusdeterminism õigustab tegelikult üsna hästi ka majanduslikult edukate kommunistlike ja autoritaarsete režiimide valitsemistava – kompartei juhitud Hiina ja salaluu-

Scampix

Kristlusest kui religioonist järk-järgult võõrdunud Euroopa kultuur püsib siiski endiselt traditsioonilistel kristlikele väärtustel ja tavadel.

re ohvitseride juhitud Venemaa jätvad ahta silmaringiga analüütikutele oma rahvamajanduse koguprodukti ja muude näitajate tõusuga hea mulje. Loomulikult ei saa me sellest otseselt järeldada, et isikuvabadusi, demokraatiat ega väikerahvaste õigusi ei peeta enam kaitsmisväärteteks väärtusteks, kuid kahjuks peame aeg-ajalt kurvalt tõdema vanade demokraatiamaade liidrite poliitilist kanapi-medust ja kaldumist reaalpoliitikasse.

Keegi ei tule meie väärtusi hoidma meie eest. Tühikud inimeste väärtusruumis ja identiteediringides täituvad millegi muuga, sest ega inimese elu ei jää elamata ja ühiskond toimimata.

Eesti oskab veel hinnata suhteliselt hiljuti kättevõidetud vabadusi, meie jaoks on veel olulised rahvuslikud väärtused. Väikese rahvana oleme olnud sunnitud nende hoidmise nimel rohkem vaeva nägema. Meie saame olla need, kes vabastavad rahvuslikud väärtused painest, mille tekitasid 20. sajandi esimese poole diktatuurid. Meie saame avatud rahvuselusega veenvalt näidata, et neil väärtustel on väärikas koht ka 21. sajandi rahvaste identiteedis.

Väikeriikidel on tundlikumad retseptorid, kuna just nemad satuvad esimestena tule alla ühise väärtusruumi hajumisel. Eesti on kõige valusamal moel kogenud, milline hind on väärtustest loobumisel lühiajalise reaalpoliitika kasuks, ja see tõttu tuleb meil reageerida igale Euroopa

Liidu katsele taganeda kõrgete deklareeritud väärtuste kaitsest.

Samal põhjusel ei saa me tolligi järele anda kommunismi kuritegude rahvusvahelise hukkamõistmise nõudmisel ning peame teraselt jälgima, et Euroopa Liidu suurriigid järgiksid deklareeritud

ühishuve, kui nad sõlmivad leppeid ja teevad koostööd riikidega, kes ei jaga paljusid euroopalikke väärtusi. Väärtuste mahasalgamine ja reaalpoliitika ajamine võivad valusalt kätte maksta nii Euroopa Liidule kui ka igale üksikule riigile, kes on sellistele kergemeelsetele kokkulepetele läinud. ■

Postsovetliku kodanikuühiskonna kujunemise eripäradest Leedu moodi¹

Kęstutis K. Girnius

ajaloolane, Vilniuse Ülikooli professor

Silmapaistev sotsioloog Ralf Dahrendorf on ütelnud, et demokraatia ülesehitamine võtab aega kuus kuud, turumajanduse rajamine kuus aastat ning kodanikuühiskonna loomine kuuskümmend aastat. Leedu on graafikus. Leedu on olnud iseseisev kaksikümmend aastat ning on läbinud umbes kolmandiku teest korralikult toimiva kodanikuühiskonnani. Kuid Leedu uskus samuti nagu ülejäänud Kesk- ja Ida-Euroopa riigid, et ta on eriline ning suudab muutustega teistest paremini toime tulla. Pettumus on kibe.

Lohutuseks võib ju ütelda, et kodanikuühiskond ei olegi nii oluline, et see on pigem luksus kui vajadus, nii-öelda kirss poliitika ja majanduse tordil. Ehkki selline kodanikuühiskonna tähtsuse vähenemine võib tunduda kainelt realistlik, ei ole see õigustatud. Kodanikuühiskonna olukord ja kodanikuühiskonna loodud sotsiaalne kapital mõjutavad nii majandust kui ka kogu riiki. Kehvalt toimiv kodanikuühiskond toob paratamatult kaasa vähem tõhusa majanduse ning takistab demokraatia arengut.

Sissejuhatuseks paar sõna kodanikuühiskonnast üldiselt. Kodanikuühiskonna määratlusi on palju, kuid esitan siinkohal Ernest Gellneri pakutu. „Kodanikuühiskond on erinevate vabauhenduste kogum, mis on piisavalt tugev selleks, et olla vastukaaluks riigivõimule, ning ehkki see ei takista riigivõimul täita rahuvalvaja ja peamiste huvigruppide vahendaja ülesandeid, hoiab see siiski ära võimaluse, et riigivõim domineeriks ülejäänud

ühiskonna üle ning killustaks selle.” Ka Gellner ise tunnistab, et määratlus ei ole laitmatu, kuna vaatamata sellele, et see välistab tsentraliseeritud despootia, on sellega kooskõlas nn onupojapoliitika, s.t rõhuv traditsioon, mis määrab iga isiku elukondliku positsiooni, mille piiridest saab välja astuda omal vastutusel. Mõtelgem näiteks Afganistani peale vähem anarhistel aegadel.

Ükski kogukond ei saa tõhusalt toimida vendluseta või solidaarsuseta. Isegi kurjategijatel on oma käitumistavad ja alluvusreeglid. Sotsioloogid on viimastel aastatel arendanud välja mõiste „sotsiaalne kapital”, mis tähendab inimesi siduvat sotsiaalset võrgustikku. Politoloog Robert Putnam jõudis oma tuntud uurimuses Itaalia regionalismi kohta järeldusele, et kõige paremini ennustab piirkonna edasist arengut sotsiaalsete võrgustike olemus ning piirkonna sotsiaalse kapitali maht. Põhja-Itaalias kuulusid inimesed paljudesse eri organisatsioonidesse, näiteks jahi- ja kalandusseltsidesse, jalgpalliklubidesse, liitudesse, väitlusklubidesse. Sellistes organisatsioonides õppisid nad üksteisega suhtlema nagu võrdne võrdsega, probleeme arutama ja lahendama, liidripositsiooni võtma ning eelkõige usaldama teisi organisatsiooni liikmeid ja nende võimet midagi ära teha ning uskuma nende vastutustundlikkusse.

Selline tihe sotsiaalsete sidemete võrgustik loob vastastikuse usalduse ja iseenesliku kohusetunde õhkkonna. Sotsiaalne kapital tekib siis, kui inimesed järgivad mitteametlikke reegleid ja norme, et teha usaldavat koostööd. Ühiskonnas, kus sotsiaalset kapitali on palju, usaldavad

Berit Teetür

inimesed kaastöötajaid ja partnereid ning võtavad endale ülesandeid, mille täitmiseks on vaja nende tuge ja koostööd. Inimesed on meelsamini valmis laene pikendama, häda korral aitama, vabatahtlikuna tegutsema, verd andma, hädas olevaid naabreid abistama, ettenähtud makse maksma ja liikluseeskirju järgima (viimast on küll ühtviisi raske uskuda nii põhja- kui ka lõunaitaallastest).

Lõuna-Itaalias domineerivad vertikaalsed ja hierarhilised sidemed. Kõige olulisem on suhe eestkostja ja eestkostetava vahel. Inimene, kes soovib elus edasi jõuda, otsib mõjukate ülemuste ja lähemate kaastöötajate toetust ning on ükskõikne nende suhtes, kes ei kuulu perekonda ja suguvõsasse. Naabreid üldiselt ei usal-

data ning neid kahtlustatakse omakasu taotlemises.

Sotsiaalne kapital suureneb kasutamise-
ga. Ühiste pingutuste edukus suuren-
dab usaldust. Mida rohkem probleeme
on lahendatud tänu ühisüritustele, seda
rohkem suureneb sotsiaalne kapital,
mida omakorda saab kasutada selleks, et
ületada veelgi suuremaid takistusi. Kui
sotsiaalset kapitali ei kasutata, siis see
väheneb, kuna sotsiaalsed võrgustikud
nõrgenevad ning inimesed ei ole enam
kindlad, kas naaber vastab lahkusele lah-
kusega.

Leedus ei ole kodanikuühiskond veel pii-
savalt arenenud ning sotsiaalne kapital on
piiratud. Selles suhtes ei erine Leedu kui-
givõrd paljudest teistest Kesk- ja Ida-Eu-
roopa riikidest, kuid see on vilets lohusus.
Leedu sotsioloogid on viimastel aastatel
koostanud kodanike võimustamise (ingl
k *empowerment*) indeksit, mille eesmärk
on anda selgem pilt kodanikuühiskonna
olukorrast. See indeks mõõdab tegelik-
ku ja potentsiaalset kodanikuaktiivsust,
otsuste mõjutamise võimaluste tajumist
ning seda, milliseid riske arvatakse koda-
nikuaktiivsusega kaasnevat.

Kakskümmend aastat tagasi tundus, et
Leedu suudab luua tugeva kodanikuühis-
konna. Leedu kodanikud olid poolakate
järel kõige aktiivsemad ja visamad kom-
munistliku võimu õõnestajad Kesk- ja
Ida-Euroopa riikide hulgas. Solidaarsus
ja ühtsus olid iseenesestmõistetavad
aastatel 1988–1990, kui 100 000 inime-
se osalemine protestimeeleavaldusel oli
tavapärane ning rahvast hingestas ühise
eesmärgi poole püüdlamise tunne ja pea-
aegu naiivne usk võimalusse kujundada
ise oma tulevikku. Toetus Sajūdisile ja
iseseisvusele ei vähenenud oluliselt ka
siis, kui pärast Leedu iseseisvuse välja-
kuulutamist 1990. aasta märtsis kehtestas
Moskva majandusblokaadi ning võttis
kasutusele hirmutamistaktika. Leedu oli
andnud kodakondsuse kõikidele alalis-
tele elanikele, seega näis, et edasisele
konsolideerumisele ei ole takistusi ning
rahvuslikul pinnal konflikte ei teki.

Kodanikuühiskonna tekkimist takistasid
mitmesugused asjaolud, näiteks avaliku
elu killustatus, sissejuurdunud rahulole-
matus poliitikute, parteide ja asutuste
tegevusega ja kahtlused nende aususes
ning ülalt alla suhtumine valitsemisse,
mis vähendab kohalike omavalitsuste

ja kohalike valijate rolli. Kuid veelgi
rohkem on avalike institutsioonide vas-
tu tuntavas umbusalduses süüdi Leedu
kohtusüsteem. Tihti ei esita prokurörid
süüdistust mõjuvõimsatele poliitikutele
ja avaliku elu tegelastele. Kui juhtumid
siiski kohtusse jõuavad, siis üldiselt sel-
get kohtuotsust lõpuks ei langetata. Sel-
lest tuleneb laialt levinud arvamus, et
kohtusüsteem on kahepalgeline ning või-
maldab rikastel ja mõjukatel teha, mida
nad ise tahavad. Niisiis ei ole üllatav, et
avalikkuse tuimus ja ükskõiksus kaalu-
vad üles kodaniku kohustused ning takis-
tavad kodanikuühiskonna ülesehitamist.

Leedu ühiskonna peidetud vaevustel on
ka sügavamaid põhjusi. Esiteks jäid Lee-
du endised kommunistid avalikus elus
juhtivatele kohtadele ning see süvendas
Leedu ühiskonna lõhestatust ning takis-
tas põhjalikumaid majanduslikke ja
poliitilisi reforme. Teiseks ei ole ükski
avalik asutus või avaliku elu tegelane
suutnud tõusta kõrgemale parteipoliiti-
kast või ideoloogilistest tülidest ning olla
kogu riigi ühtsuse ja solidaarsuse kesk-
punktiks. Kolmandaks ei ole Leedul sel-
get minapilti. Leedulastel ei ole üht kind-
lat rahvusliku identiteedi ja rahvuslike
väärtuste alust ning nii ei ole nad suutnud
koonduda ühe sellise kindla projekti või
idee taha, mis annaks neile eesmärgi ning
innustaks ühistegevusele.

Kommunistlik pärand

Leedu Kommunistlikul Parteil ja sel-
le hilisematel sotsiaaldemokraatlikel
ümberkehastumistel on ette näidata ka
tõelisi saavutusi. Kommunistlik partei
ei häbistanud end pimesi Moskvale
kuuletumisega ning 1989. aastal oli see
esimene liiduvabariigi parteiorganisat-
sioon, mis kuulutas oma sõltumatust
NLKPst. Ehkki see ideoloogiline muu-
tus ning ettevaatlik rahvuslike väärtuste
omaksvõtmine oli tingitud soovist välti-
da täielikku allajäämist Sajūdisile ning
et iseseisvuse väljakuulutamisel ei olnud
selliseid otsustavaid tagajärgi, nagu on
sellele omistatud Lääne akadeemilises
folklooris, ei muuda see tõsiasja, et ühe-
gi liiduvabariigi parteiorganisatsioon ei
olnud midagi sellist varem teinud. Tei-
seks oli Leedu Kommunistlik Partei, uue
nimega Leedu Demokraatlik Tööpartei,
esimene neokommunistlik partei, mis
uesti võimule sai, kui ta saavutas 1992.
aasta oktoobris toimunud parlamendiva-
limistel ülekaaluka võidu. Võit ei olnud

mitte niivõrd partei enda teene, kuivõrd
see tulenes drastilisest muutusest rahva
mõtteviisis, millele parteil puudus igasu-
gune mõju. Kuid võimalus kasutati väga
osavalt ära. Järgmistel valimistel 1996.
aastal sai neist esimene neokommunist-
lik partei, mis valitsusest välja jäi. Ka
kaotus oli märkimisväärne. Partei kogus
vaid viiendiku häältest, mis ta oli saa-
nud nelja aasta eest. Pärast übersündi
sotsiaaldemokraatidena olid nad aastatel
2001–2008 valitsuskoalitsiooni juhtiv
partner. Seega on nad valitsust juhtinud
viimastest kuuteistkümnest aastast ühe-
teistkümnel.

Poliitilise edu eest on nad palju tänu
võlgu Brazauskasele, kes kuni lõpliku
avalikust elust tagasitõmbumiseni 2006.
aastal oli Leedu kõige populaarsem pre-
sident. Paljude kodanike arvates oli ta
tõeline „teflonmees”, kellele ei mõjunud
mingi kriitika, paljudele teistele oli ta
kõige selle sümbol, mis Leedus valesti
oli läinud.

Kuid põhjused on sügavamad. Parteis
olid ülekaalus etnilised leedulased. Neid
oli 70% partei 200 000 liikmest ning nen-
de käes olid juhtivad kohad valitsuses ja
majanduses, samuti juhtisid nad palju
suurettevõtteid. Kui Nõukogude Liit
kokku varises, jäi enamik neist Leedus-
se, kuna neil ei olnud ei rahvuslikku ega
keelelist põhjust lahkuda. LDDP prakti-
ka aastatel 1992–1996 tagas, et mingit
puhastust ei toimu. Ametnikud lõikasid
kõige suuremat kasu erastamisest ning
kindlustasid oma juhtiva positsiooni riigi
majandusel.

Julgelt võib öelda, et Leetu jäi 150 000
endist kommunistliku partei liiget. Tõe-
näoliselt oli neil mõõdukas mõju vähe-
malt oma lähemate pereliikmete, sugu-
laste, hõimlaste ja sõprade mõtteviisile.
Seega oli tublisti üle poole miljoni leedu-
lase huvitatud sellest, et kommunistliku
partei endistel liikmetel läheks hästi või
vähemalt ei rakendataks nende suhtes
sanktsioone või karistusi, nagu töölt va-
bastamine vms.

Kui paljud leedulased said kommunist-
likust riigikorrast kasu ning samastasid
end sellega, siis sama paljud kannatasid
nõukogude võimu repressioonide all.
Leedulasi küüditati ja tapeti nõukogude
võimu poolt palju rohkem kui lätlasi ja
eestlasi kokku. Repressioonide ohvritel
ja nende lastel ei olnud mingit poolehoi-

Scampix

Valgevene presidendi Aleksandr Lukašenka vastased demonstrandid tema visiidi ajal Vilniusesse 16. septembril 2009, kus Lukašenka võttis osa majanduskonverentsist.

du nende kaasmaalaste vastu, kes olid nautinud võimu hüvesid ning püüdsid nüüd oma tegusid patriootlikena serveerida.

Lõhe sügavust kajastavad ka sotsioloogilised uurimused selle kohta, kuidas hindavad nõukogude aega ja praegust aega kolme Balti riigi kodanikud. 1993. ja 1995. aastal korraldatud uurimustest nähtub muu hulgas, et esiteks suhtusid leedulased minevikku kõige positiivsemalt ja eestlased kõige negatiivsemalt

ning teiseks oli leedulaste puhul minevikku suhtumine selgelt seotud poliitiliste eelistustega – Sajudise pooldajate arvamus oli väga negatiivne ja LDDP pooldajatel väga positiivne. Etniliste leedulaste positiivne suhtumine minevikku tulenes sellest, et nad olid liiduvabariigi juhtivatel kohtadel enamuses ning venestamise tase Leedus oli madal. Seos poliitiliste eelistuste ja minevikutunnetuse vahel väljendas elanikkonna suurte rühmade erinevaid elukäike.

Teisel pool barrikaade oli mingil ajahetkel neljandik või isegi kolmandik elanikkonnast. Vastuolu valitsejate ja ohvrite vahel ei ole enam nii terav, kuid see on endiselt olemas ning sellel on negatiivsed tagajärjed. Vaenulikkus on üle kandunud poliitilistesse väitlustesse. Poleemika on äge ning vastastikused süüdistused ei taha lõppeda. Tulemuseks on kurtide dialoog, mille loogika hakkab külge ka nendele, kes tegelikult tahaks edasi liikuda. See, et endine nomenklatuur on saanud märgatavat majanduslikku kasu, on paljude jaoks mõru pill ning see õhutab vimma edasi.

Väike kõrvalepõige: ehkki ma ei saa seda kuidagi tõestada, usun ma, et üks põhjus, miks Eesti majandus on olnud Leedu omast edukam, peitub just nõukogudeaegse majanduseliidi domineerimises Leedus. Selle esindajad jäid oma töökohadele, toetasid neile lojaalseid soosikuid ning ainuüksi oma olemasoluga takistasid Läänes hariduse saanud noortel asuda juhtivatele kohtadele, viia läbi radikaalsemaid reforme ning võtta kasutusele uuemaid ärimetodeid. Ka paljudes ministriumides töötavad endiselt inimesed, kes olid seal juba nõukogude ajal, või siis nende valitud ametijärglased.

¹ Ettekande 1. osa. Konverents „Euroopa ühinemine - totalitarismist demokraatiasse Ida-Euroopa kogemusel“, 21.05.2009. ■

Võimustumise ehk *empowerment* indeksi uuringu järgi 40% leedulastest ei osale üheski kodanikualgatuses. Need, kes osalevad, piirduvad tavaliselt annetustega või osalevad vabatahtlikult koduümbruse koristustöödes, s.t nad keskenduvad eelkõige kohalikele kogukondadele ja projektidele, mis ei nõua pidevat kaasatust. Vähem kui 10% osaleb avalik-õiguslike organisatsioonide tegevuses või rahvalikumistes, avalike kampaaniate korraldamises, lobitöös ja meelevaldustel või kirjutab alla petitioonidele.

Kolmandik (35%) küsitletutest vastas, et nad ei osaleks isegi tõsise majanduskriisi ajal, ning pooled (51%) jääksid kõrvaltvaatajaks ka juhul, kui demokraatia oleks ohus. Enamus (57%) on

veendunud, et üksikisikul puudub iga-sugune võim ja seega võimalus mõjutada üldsuse jaoks olulisi otsuseid. Veelgi kõnekam on asjaolu, et pool elanikkonda arvab, et need, kes ilmutavad kodanikuaktiivsust või osalevad eri algatustes, võivad kaotada töö (66%), neid võidakse pidada imelikuks (59%), avalikult kritiseerida või laimata (67%), kahtlustada omakasu taotlemises (68%) või neile võidakse teha tapmisahvardus (64%). Pole just kuigi julgustav perspektiiv aktiivsetele kodanikele. Eelmisel aastal need protsendid isegi suurenesid.

Parlamendivalimistel osalemise protsent oli 1990. ja 1992. aasta valimistel 75%, kuid 2004. aastal ainult 46%. Eelmisel sügisel osales valimistel 48,5% valijaist, ehkki inimesed teadsid, et tulemas on

suur majanduskriis. Kuid isegi need arvud on liiga optimistlikud. Vastloodud populistlikud parteid said enim häält 2000. ja 2004. aasta parlamendivalimistel ning veel üks uus organisatsioon sai 2008. aastal teise tulemuse. Selliseid poliitilisi vastsündinuid toetab peamiselt 20–25% elanikkonnast, kes on muutunud täielikult protestivalijaiks. Sellised valijad hääletavad alati võimuloleva partei vastu. Seda ka siis, kui nad eelmisel korral neid toetasid ning isegi juhul, kui nad arvavad, et nende seekordne valitu midagi korda saata ei suuda. Niisiis osaleb vaid umbes 40% leedulastest tegelikult valimistel sooviga aidata võimule partei, mis muudaks nende elu ja kogu Leedu riigi olukorra paremaks. ■

Olukorrast vürtsivabariigis

Annika Laas

India riigi vapikiri „Üksnes tõde võidutseb” on Indias vermitud igale mündile, ent pidevast ringlusest hoolimata paistab, et meeles see kõigil ei püsi. Võib-olla on asi lihtsalt selles, et suurima rahvaarvuga demokraatias on tõdesid rohkem kui üks. Ilusat motot kandev raha, mis käest kätte liigub, ostab nii söögi kui ka õigluse, kõigil paistab olevat hind. Korrupsioon, rahulolematuse, hiiglaslikud käärid elukvaliteedis ühel- ja teisel pool tänavat ning – kõikide optimistlike reisikirjanike kiuste – endiselt väga rangelt elu korraldav kastisüsteem loovad siin maal olukorra, kus kõigil on tegelikult õigus nuriseda, mõnel lihtsalt pisut rohkem kui teistel.

Legendidega läbipõimunud ajaloost, Briti koloniaalvõimust ja verise telgitagusega poliitikast hoolimata on India Vabariik end 21. sajandi esimeseks kümnendiks jõuliselt maailmamajanduse esirinda ramminud ning kõikjal kummitav retsessioon ei näi siin suurt kurja tegevat. Paistab, et mingil moel on kõikvõimalike sotsiaalsete ja kultuuriliste vastuseisude kiuste leitud habras tasakaal, mis poolsada aastat tagasi iseseisvunud riigil tõusvas joones areneda laseb. Kuidas on maharadžade ja maotalsutajate maast ühtäkki saanud suurim IT-artiklite eksportija ning kas ja mil moel on võimalik hallata kogu seda miljardipealist rahvahulka?

India võlu ja valu peitub tema tohutus rahvaste, religioonide, keelte ja kultuuride koosluses. See tähendab väga mitmekesiseid huve ja veel suuremal hulgal võimalikke konflikte. Rahvaarvu suurusel teises riigis ei suudaks mitte üks vägi kõikidele meele järgi olla – nii on India poliitika rõhuasetus vabariigi algusaegadest alates olnud praktiliselt muutumatu.

India valitsus on sarnane Suurbritannia Westminsteri süsteemile: parlament on kahekojaline, koosnedes ülemkojast (Rajya Sabha ehk Osariikide Koda) ja alamkojast (Lok Sabha ehk Rahvakoda), mille liikmed valib rahvas ja mis on kahest kojast mõjukam. Viimase liikmeteks on

kõigi 28 osariigi ja liiduterritooriumide esindajad. Selles kojas on eraldi kohad nn puutumatu tele (ühiskonna tõrjutud alamkiht, kes ei kuulu kastidesse). Poliitiline opositsioon parteide näol ei ole küll rohkearvuline, kuid peamiselt suunad ja ideoloogiad joonistuvad välja. Parteiline kuuluvus ei tähenda siin lihtsalt passiivset nimekirjas olemist – see on positsioon, mis nõuab enda üles töötamist, alustades päris algusest, ning aktiivselt oma nime kuuldavaks tegemist. Kehv tu-

lemus valimistel ei jää märkamata ning poliitiline karjäär võib seetõttu tüüriks kujuneda.

Riiklikul tasandil on tegelikult esiplaanile tõusnud parteisid vaid kaks, kes valimiste aegu osariigi tähtsusega parteidega liite sõlmivad ning oma mõjuvõimu laiendavad.

Kahest peamisest parteist esimene, hinduistlik paremäärmuslik partei BJP (Bharatiya Janata Party ehk India Rahvapar-

Scanpix

India Rahvapartei vastvalitud president Nitin Gadkari (keskel) külaskäigul Mumbaysse 27. detsembril 2009.

tei), on olnud võimul vaid paar lühikest valitsusaega, ent tema tehtud otsused on jätnud sügava jälje ning pannud liikuma olulisi protsesse. Rahvapartei viis ellu pankade ja ettevõtete detsentraliseerimise, mis avas India välisinvesteeringutele ning aja möödudes ekspordile. Samas suutsid nad välja vihastada moslemikogukonna, kui nad ajaloolise tähtsusega skandaalse mošee maha lammutasid ning selle asemele hindu templi püstitasid.

Pärast iseseisvuse saavutamist 1947. aastal ja vabariigiks kuulutamist kolm aastat

hiljem on poliitvõim olnud pea katkematult Rahvuskongressi nime kandva partei käes. Juba ammu enne brittide lahkumist eksisteerinud partei mitteametlikuks juhiks ja maailma tasandil tuntud häälkandjaks sai pärast Esimest maailmasõda Mahatma Gāndhī. Gāndhī nimi märgib India poliitilist esidünastiat tänini. Vabariigi esimeseks peaministriks nimetati samasse parteisse kuuluv Jawaharlal Nehru, kelle tütre Indira Gāndhīst sai tema mantlipärija ning India ajaloo esimene (ja siiani ainuke) naispeaminister. Praegu on Rahvuskongressi eestkõnelejaks

Indira poja Rājivi lesk, tegelikult hoopis Itaalia päritolu Sonia Gāndhī.

Vabariigi algusaegadel oli Rahvuskongressi platvorm tugevalt kommunistlik, Nehru ideed laienesid osariikide tasandile ning suhted Venemaaga olid äärmiselt soojad. Sellise ideoloogia säilmeid leiab veel praegugi mõne osariigi valitsuste programmist – näiteks Keralas, mille potentsiaali turismi-, ayurveda ja kultuurikeskusena mõnevõrra kasutatakse. Samas jäetakse kasutamata võimalus lõigata tulu India peamise ekspordiartikli,

infotehnoloogia pealt, progressi ei toimu ning „Jumala oma maal” lobbab korruptsioon.

Rahvuskongressi pikaajalise edu saladus on ka ühtlasi nende suurim viga – püüdluses kõigile meeldida ei tee nad praktiliselt ühtegi kaalukamat otsust. Kartusest üht või teist valijagrupperi pahandada püüab nende valitsemises juba aastakümneid teatav seisak. Olgugi et majanduses on Rahvuskongress alati väga head vaistu näidanud ning enamik rahandus- ja majandusministreid on oma tööd hästi teinud, jääb sellest üksi väheseks. India välispoliitika on samuti pealtnäha üsna rahumeelne ja edukas aeg – viimastest sõdadest Pakistani ja Hiinaga on möödunud aastakümned. Militaaralal toimub koostöö Venemaa, Prantsusmaa ja Iisraeliga. India on astunud riikide hulka, kes omavad tuumarelva, ning USAga on sõlmitud sõjanduspakt. ÜRO asutajariigi ning paljude teiste organisatsioonide liikmesmaana on India maailmaasjades suur õigus kaasa rääkida ja majanduskasv lisab India paljude huviorbiiti paljutöötava koostööpartneri või investeringuvõimalusena. Külma sõja lõppedes India suhted Venemaaga jahenesid, üürikest aega puhusid siis India poliitika teistsugused tuuled.

Käesolevaks aastaks on aga Rahvuskongressi jõudeolek tekitanud nooremas generatsioonis suurt nurinat. Viimastel valimistel hoidis üks tuttav noormees põialt, et võimule saaks BJP, öeldes, et esimese asjana kuulutaks see tugeva hinduistliku ideoloogiaga paremäärmuslik partei Pakistanile sõja, mis „paneks lõpuks asjad liikuma”. Olin jahmunud – kes ometi praegusel ajal sõda tahaks? „India on viimastel aastatel konfliktsituatsioonides näidanud, et nad midagi ei tee ja Pakistan muutub üha jultunumaks. Aktiivses sõjategevuses ei oleks neil aga võimalustki ja mõne aja pärast oleks jälle asjad korras.”

Viimane sõda Pakistaniga toimus 1991. aastal, mis lõppes Bangladesh'i loomisega. Kuna territoriaalseid tüliküsimusi ei ole aga lõpuni lahendatud ja kaugel ajaloos võrsuma pandud viha hindude ja moslemite vahel ei paista raugevat, võib eeldada, et suhted käärivad edasi.

Novembris möödus aasta päevast, mil Mumbai pommiplahvatused ning huupi inimeste pihta avatud tuli rahvarohketes

kohtades ligi 100 elu nõudsid ning rahva hämmelduse, hirmu ja vihaga täitsid. Rünakute eest võttis vastutuse Pakistani terrorirühmitus, kuid elusalt saadi kätte vaid üks liige. Rahva seas ei tekita aasta hiljem tuska mitte see, et riik ei ole otsestelt midagi ette võtnud, vaid see, et terrorist on endiselt elus, istub vangis, „sööb *biryani*’t (Lõuna-India riisitoit – *toim.*) ja pirtsutab veel maitse üle”. Mõnede andmete järgi kulutas India aasta jooksul ligi kolm miljonit ruupiat, et kurikaela elus hoida. Protsess venib ja paistab, et sellises tempos ei saa rahvas niipea õiglust. Kindel on aga see, et terroristi hukamine vihastaks välja siinsed moslemikogukonnad ning tõenäoliselt toimiks see sõjakinda heitmisenä Pakistanile.

India suurus ja rahvaarv, kuid ka strateegilised näitajad nagu majandustõus, geograafiline asend ja läbipaistev välispoliitika on toonud riigile rohkem liitlasi kui vaenlasi. Lahendamata tüliküsimused ja pidevalt esile kerkivad konfliktid Pakistaniga, kriisikolled Jammu ja Kashmiri aladel ning Tamili tiigrite liikumine Lõuna-Indias ja Sri Lankal löövad aga ikka ja jälle lõkkele ning valitsuse suutmatus neis küsimustes midagi ära teha viib jätkuva verevalamiseni. Meeletu korruptsioon osariigi valitsustes ning omakohus paljudes linnades, eelkõige maapiirkondades, toob endaga päevast päeva kaasa hämaraid tegusid, mida 21. sajandi inimõiguste valguses on raske ette kujutada.

Sel moel jääbki mulje Indiast kui kummipaelast, mille üks ots on tugevalt kinni ajahambast puretud mõttemallides, mida on vorminud nii teatav isoleeritus kui ka Briti ülemvõim. Teine ots on pidevas edasiliikumises: majandusedu ja üha enam populaarsust võitev kultuur, mida levitada, müüa ja arendada. Üksi võidutsev tööde on ühtaegu nii staatiline kui ka pidevas muutumises – niisamuti on olukord Vürtsivabariigis keerulisem, kui pealtnäha paistab.

Annika Laas lõpetas 2008. aastal Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi Lähis-Ida ja Aasia kultuuriloo õppetooli India kultuuriloo eriala bakalaureuseõppes. Sama aasta novembrist töötab Laas Karnataka osariigi pealinnas Bangalore keeletehniku ja tõlkijana, kontrollides ja seades subtiitriteid uusimatele (peamiselt) USA kompaniide filmide ja se-

riaalide DVD-dele. Töö kõrvalt tegeleb sitarimängu õppimise ja luuletuste, raamatu ning artiklite kirjutamisega. Pike-malt saab India(s elamise) kohta lugeda tema blogist aliceimedemaal.wordpress.com. ■

India

Pindala	3 287 590 km ²
Rahvaarv	1 166 079 217 (2009 juuli prognoos)
Rahvastiku tihedus	364,4/ km ²
Linnades elab 29% kogu rahvastikust	(2008)
Pealinn	New Delhi
Rahaühik	India ruupia
Riigikeel	hindi + 21 põhiseadusega tunnustatud keelt, mida kõneldakse erinevates osariikides.

Endine Briti koloonia iseseisvus 15. augustil 1947, 6. jaanuaril 1950 loodi föderaalne vabariik, mis jaguneb 28 osariigiks ja 7 liiduterritooriumiks.

Parlamentaarne demokraatia, kahekojaline parlament.

Religioonid: hinduism (80,5%), islam (13,4%), kristlus (2,3%), sikhism (1,9%), budism, džainism jt. (2001).

Allikad: Wikipedia, CIA World Factbook. ■

Maailma Vaate 10ndas numbris jätkame esseekonkursi „Minu riik Euroopas“ võidutööde avaldamist.

Minu riik Euroopas

Euroopa pole mitte koht, vaid idee. / Bernard-Henri Lévy /

Deniss Karamõškin

*Tallinna Läänemere Gümnaasium,
11a klass*

Euroopa on üks kuuest maailmajaost, kuhu kuulub ligikaudu viiskümmend nii kultuuri, poliitilise korra kui ka loodusrikkuste poolest erinevat riiki. Selle ulatusliku maa-ala piire rangelt määratleda pole võimalik, kuna need ei kujune mitte niivõrd territoriaalsetel, kuivõrd poliitilistel, majanduslikel ja kultuurilistel kaalutlustel. Seda sellepärast, et Euroopat ei saa piirata Kaukasuse mäeaheliku ja Musta mere väinadega. Euroopa on idee ühendada kultuurid tingimisel, et säilivad nende eripära ja kõlbelised väärtused. Ka minu riik on osake sellest suurest ideest. Milles see idee siis seisneb?

Me oleme koos! Just selle idee teostamiseks loodigi Euroopa Liit, mille ajalugu algab 1951. aastast. Praeguseks ühendab EL 27 riiki, kes tunnustavad tema programmi. Ka minu riik, Eesti, astus aastal 2004 Euroopa Liitu, ning temast sai osake Euroopa mõttest. EL on juba iseenesest ainulaadne, see on uus samm majandussuhetes, kuna temas on ühendatud rahvusvahelise organisatsiooni ja riigi tunnused. Liit ei mängi juhtivat rolli seadusandluses, ometi on ta volitatud osalema rahvusvahelises suhtes, reguleerib neid ning leiab riikide vahel kokkupuutepunkte. Minu riigis on kehtestatud euroopalikud normid näiteks kahjulike gaaside piirmäära kohta, käivad uurimistööd hariduse vallas, Euroopa riikide piirid on avatud turismile, töötöingutele, toetatatakse arvukaid projekte riigi majandusolukorra parandamiseks. Vabadus, õiguskord, aus konkurents, mõistlik aktiivsus ja haridus on euroopaliku kultuuri antiikne tuum ja viis tugisammast, mida Euroopa kuulutab ja propageerib. Euroopa on juba kaks ja pool tuhat aastat kogenud vabadust, mis on kahtlemata euroopalik väärtus. Euroopa oskab integreerida teisi kultuure, võtta neist õppust ja luua ühist kultuuripärandit.

Jekaterina Rikkas

Esseekonkursi võitjad Nikita Volkotrub, Maria Fomina ja Denis Karamõškin auhinnaresil Brüsselis, Tunne Kelami kontoris Euroopa Parlamendis.

Euroopa Liidus käib halastamatu võitlus diskrimineerimisega, kuid see on alles uus liikumine ega ole igal pool saavutatud suurt edu. Eestis elab suur hulk vene inimesi, kes moodustavad 25% riigi elanikkonnast ning kellest üle 100 000 inimese on kodakondsuseta isikud. Nad on tegelikult EL kodanikud, kuid neil pole õigust väljendada oma tahet riigivõimu valimistel. Praegu on vene inimeste probleemiks terav tööpuudus, kuna paljud töökohad Eestis eeldavad kõrgetasemelist eesti keele oskust. Riigi kirdeosas, kus elab kompaktne vene rahvastik, on tööpuudus kaks korda kõrgem kui riigis tervikuna. Minu emakeelel pole riigis mingit staatust ning kooliprogrammis jääb selle õppimiseks igal aastal üha vähem aega. Praegu on käsil plaan hakata 60% ainetest õpetama eesti keeles. Milline tulevik ootab minu emakeelt ja minu isiksust? See ülekohtune seik kinnitab, kui vajalik on Euroopa Liidu tegevus inimõigusi kaitsva organina.

Iga Euroopa riik on kui väärtuslik puslekild, millel on oma sisemine ilu, kultuur, mis on kogunud endasse elumahlu sadu aastaid. Iga riik on omal kombel huvitav

ja kordumatu. Eesti on täis loodusvarasid ja kultuuriaardeid. Meie väikesel territooriumil on 1521 saart, umbes 50% maast katab mets, 22% sood, kütusena kasutame kohalikku põlevkivi, ökoloogiliselt puhast maavara, piki kogu Soome lahe rannikut on paljandunud imeilusad ordoviitsiumi aluspõhjakiivimitest paekaldad, keskaegsed lossid ja kindlused on arvatud UNESCO pärandi hulka. Metsa aga kasutatakse ebamajanduslikult, see raiutakse täielikult maha, puit veetakse maalt välja. Põlevkivi kaevandamine lakkab ning Eesti on sunnitud otsima uusi energiaallikaid. Lisaks kõigele sellele töötavad väga hoolsalt ja usinalt killustikukarjäärid, hävitades meie paevarasid ning viies seda välismaale. Sellega seoses on meid raske nimetada loodushoidlikeks. Teisalt koguneb terve eesti rahvas iga nelja aasta tagant Lauluväljakule, ning siis kaiguvad kõikjal ümberringi lauljate ja lihtsate elanike, kahjuks küll eranditult eestlaste kõlavad hääled. Minu maa peamine omapära on aga Eestis elavate rahvaste mitmekesisus. Meie, eestimaa-lased, peame kalliks seda riiki ja maad, kus me elame. Möödunud aastal võttis aktsioonist „Teeme ära!“ vabatahtlikena

osa üle 50 000 inimese üle Eesti. Me puhasime oma maad prahist. Sellega asi ei lõppenud ning tulemas on järgmine suur projekt – „Teeme ära! Minu Eesti”, kui 1. mail oodatakse 100 000 vabatahtlikku nõukodadesse, kus ajurünnakuga vallutatakse väärt mõtteid, mida osavõtjad hakkavad omal jõul Eesti hüvanguks ellu viima. Kui igaüks hoiab eelmiste sugupõlvade pärandit ja küsib endalt, mida kasulikku on tema oma maa hüvanguks teinud, ning teeb kas või natukenegi riigi ja maailma heaks, siis ja ainult siis viime ellu Euroopa idee.

Iga inimese isiksus on ainulaadne ja puutumatu. Ka minul on õigus haridusele. Mind on kasvatanud eelkõige vene kultuur. Esimene kirjanik, kes meenub, on Fjodor Dostojevski. Vene kogukond peab tema mälestust kalliks. Tänu korjandusele on meil monument, mille juures kõik võivad suurt kirjanikku ja mõtlejat austada. Meie koolil on traditsioon tulla kirjaniku sünnipäeval, 11. novembril, monumendi juurde ja asetada sinna lilli. Minu

lemmikkunstnik on Ivan Aivazovski, kelle maali „Bosporuse väin öösel” näen ma Kadrioru lossis. Minu lemmikhelilooja on Pjotr Tšaikovski, kelle nimi on seotud Haapsaluga, kuhu on tema auks pandud mälestuspink. Ometi pole see kaugeltki kogu minu teadmiste spekter. Minusse on sisendatud ka armastust Euroopa kultuuri vastu. Eiffeli torn, Akropolis, Colosseum – see kõik on mulle tuttav. Ma puutun Euroopa kultuuriga kokku päevast päeva. Euroopa pole mitte kuskil seal kaugel, kuhu käsi ei ulata, vaid siinsamas nina all. Ajalehti lugedes näen lausa igal leheküljel: „Euroopa Liit, Euroopa, riikide koostöö, rahvusvaheline kultuuridialoog, Euroopa fondid...” Noortetöösse on suunatud märkimisväärsed summad, et kasvatada üles väärikas multikultuurne põlvkond, kes ka edaspidi kuulutaks Euroopa ideesid. Ma käisin Läti KID laagris „Peata diskrimineerimine!”, osalesin rahvusvahelises vahetuses Rootsisis, loen noorteajakirju, mida on toetatud Euroopa rahaga. Praegu on palju võimalusi reisida Euroopas vahetusprog-

rammide raames, õppida tundma uusi inimesi, teiste rahvaste kultuure. Järgmisel aastal kavatsen programmi „Youth in Action” kohaselt töötada vabatahtlikuna ühes Saksa linnas. Ma olen vene eurooplane. See tähendab, et olen inimene, keda on kasvatanud vene kultuur ja kelle peas on Euroopa idee. Iga päev omandan üha uusi oskusi ja ideesid, õpin juurde keeli. Just niisugusena näen ma oma riigi ning ühtlasi ka Euroopa tulevast põlvkonda.

Euroopa idee on rahvaste sõprus, vabadus, õiguskord, aus võistlus, igapäevane mõistlik aktiivsus ja haridus kõigile. Ja minu riik Eesti on otsekui mosaiigi lahutamatu imetabane killuke, ilma milleta ei oleks ühise Euroopa idee kui omamoodi kunstiteos terviklik. Euroopa uue põlvkonna ülesanne on lahendada kõik need probleemid, mis täna tunduvad lahendamatud. ■

Zimbabwe – tõeliselt põnev paik rännakuks!

Tõnu Pihelgas

Rändasin 2009. aasta esimesel poolel viis kuud veoautoga Kairost Kaplinna ja seejärel kaks nädalat Madagaskaril. Teele jäi mitmeid põnevaid paiku, neist huvitavaim kindlasti Zimbabwe.

Esimesed kontaktid Zimbabwe põgenikega toimusid juba Sudaanis Meroe lähedal. Kohtusime Zimbabwe valge kooliõpetaja, tema kahe lapse ja abikaasa ning peresõbraga, kes küll väga soovisid Zimbabwes elada, aga ei pidanud seda praegu mõttekaks. Kooliõpetaja sõnul oli kool ootamatult ajutiselt suletud ja seega arvas ta, et on parim aeg riigist lahkumiseks, et pisut Aafrikas ringi reisida ja mitte igapäevamuredele mõelda. Zimbabwest päriselt lahkuda perekond aga ei soovivat, sest Zimbabwe olevat üks kõige sõbralikema elanikega ja parema kliimaga paik maailmas.

Erakogu

Victoria joale Sambia ja Zimbabwe piiril saabusime oma veoautoga aprilli lõpus. Zimbabwe kohta liikus mitmesugust infot, aga kõlama jäi see, et Zimbabwe on ohtlik, sest riik on pankrotis, inimesed üritavad hinge sees hoida kerjates või müües jõuliselt igasugust mittevajalikku kraami. Ka turvalisuse olukord on kaheldav. Tegelikult olid zimbabwelased aga rõõmsameelsed ja lahked. Kahtlemata on nende hulgas ka tüütuid, kuid huumorimeele abil saab nendega suhelda, sest zimbabwelased on enamasti positiivsed.

Suursuguse Victoria jõe lähedal asuv linn Vic Falls olevat aastaid tagasi olnud turistide meelispaigaks, nüüd aga tõmbab turiste rohkem Sambia linn Livingstone. Vic Falls ehitati spetsiaalselt turistide teenindamiseks ja seega peaks linnas olema suurepärane turismiinfrastruktuur. Paraku see enam hästi ei toimi, sest Zimbabwe raha kiire devalveerumise tõttu ei õnnestu poodidel enam kaupa müüa ja ei ole töötajatele motiveerivat töötasu maksta. Sellele vaatamata pakutakse mitmesugust Victoria jõe seotud meelelahutust – helikopterilende, *benji*-hüppe võimalust, *rafting*-ut Zambezi jõel, päikeseloojangukruuise jne.

Zimbabwe väärtusetu raha oli peaminister Morgan Zvangirai algatusel paar kuud enne meie Zimbabwe saabumist kehtetuks kuulutanud ja ametlikuks maksevahendiks oli nüüd Ameerika dollar. Dollareid oli Zimbabwe elanikele aga väga vaja, nii et teenuseid turistidele pakuti ja poed hakkasid tasapisi kaubaga täituma, ehkki paljud ärid olid endiselt suletud. Kauba müümine oli kohati väga pealetükkiv. Samas oldi nõus näiteks riideid puuloomade vastu vahetama, nii et kaup ei käinud vaid raha saamiseks.

Victoria jõe ümbruses oli hulgaliselt ööklubisid, restorane ja kohvikuid ning elu tundus päris vahva. Kohalike sõnul pole see aga tõeline Zimbabwe. Et päris Zimbabwe näha, tuleb sõita sisemaale.

Meie esimene sihtpunkt oli Hwange rahvuspark. Hwange rahvusparki loetakse Aafrika kolme suurema rahvusparki hulka ja selle territoorium on võrreldav Harjumaaga. Rahvusparki peamiseks vaatamisväärsuseks on tema asukad – Aafrika loomad. Paraku on aga viimaste aastate majanduslangus ka loomade populatsioonile oma jälje jätnud. Loomi on

hakatud nimelt suurel hulgal salaküttima. Hwange rahvusparkis oli siiski hulgaliselt kaelkirjakuid, elevant, kitselisi ja loomulikult linde. Seevastu teisi turiste näha ei olnud.

Pärast Hwange rahvusparki külastamist põikasime mõneks päevaks Botswana ja Namiibiasse, ning seejärel Botswana kaudu tagasi Zimbabwe. Ületasime Zimbabwe piiri lõuna pool, Bulawayo lähedal.

Piiriületus ei läinud nii kergelt kui varasem piiriületus Sambiast. Kuna Eestil ei ole Zimbabwega diplomaatilisi sidemeid, siis peab Eesti kodanikul olema viisa. Kui esmakordsel piiriületusel leiti väljapääs „nähtud” viisa väljastamisega, mis maksis meile mitu korda rohkem kui näiteks Taani ränduritele ning kehtis vaid ühekordseks riiki sisenemiseks, siis sel korral „nähtud” viisat kohe väljastada ei soovitud. Piiripunkti ülemal oli ilmselgelt tingimissoov, sest hakati rääkima sellest, kuidas viisa saamiseks tuleb pealinna Hararega konsulteerida ja kui kaua see kõik aega võtab. Meie reisi juht otsustas olukorra korruptiivselt lahendada ja lõpuks väljastati kallihinnaline „nähtud” viisa suurema lisatasu eest.

Meie järgmiseks sihtpunktiks oli Motobo ninasarvikute rahvuspark. Rahvusparki giidi sõnul on suur probleem ninasarvikute salaküttimine. Zimbabwe seaduste kohaselt on pargivahil salaküti teotabamisel õigus ta kohapeal maha lasta. Enamikule külastajatest tundub selline säte utoopiline, kuid reaalselt hukatakse sellisel viisil Zimbabwe rahvusparkides kuni 30 salaküti kuus. Probleem on tõsine, seda eriti põhjusel, et ninasarviku sarv maksab mustal turul tuhandeid dollareid – see tähendab aga kohalikele elanikele justkui suurt lotovõitu. Paljud Zimbabwe vaesed on valmis suure raha teenimise nimel eluga riskima.

Muljet avaldavad oli kõik põliselanike külla. Igal hõimuliikme perekonnal oli oma mudahütt. Eakas hõimupealik oli rahvariites. Küla keskel oli ühine köök, kus hõimu liikmed koos süüa tegid ja teistega sotsiaalset elu elasid.

Meie reisi järgmiseks peatuskohaks sai Masvingo. Pühapäevane linn oli suhteliselt vaikne. Mudasel keskväljakul oli hulk nokastanud ja pealetükkivaid noori, kes valgete rändurite saabudes kohe tut-

vust sobitada soovisid. Suhtlesime nendega vaid põgusalt, tegime mõned ühisfotod ja suundusime linnaga tutvuma. Masvingos leidsime Zimbabwe keeruka majandusliku olukorra kohta järjekordse tõendi. Linna keskse poe aknal oli silt, et poeröövid on viimasel ajal üsna tavalised ja olge ettevaatlikud: kui keegi tuleb teilt abi paluma ja kui te rahalist abi pakute, võite kõigest ilma jääda. Masvingos nägime praegust tõelist Zimbabwe, mis on pankrotis, kus on suured sotsiaalsed probleemid ja mille elanikud ei tea, kuidas keerukast olukorrast välja tulla.

Zimbabwe üks kõige olulisem vaatamisväärsus on Suur Zimbabwe. See on paik, kust Zimbabwe riik aastasadu tagasi alguse sai. Zimbabwe tähendab kohalikus keeles kivihunnikut. Suur Zimbabwe tähendab aga suurt kivihunnikut ja seda ta oli! Suur Zimbabwe oli iidne kindlusrajatis, milles elas aastasadu tagasi Zimbabwe valitseja. Selle rajatise mitmed elemendid elavad edasi Zimbabwe sümboolikas. Näiteks oli kindlusrajatise viljatorn kujutatud Zimbabwe nüüdseks kehtetul rahal. Suure Zimbabwe varemetest leitud kuulsad steatiidist linnud on nähtaval kohalikus muuseumis, linnu kujutis ilutseb ka Zimbabwe lipul ja paljude Zimbabwe ettevõtete logodel.

Õhtul, pärast Suure Zimbabwe varemete külastamist sattusin läheduses asuvas baaris suhtlema Belgia päritolu mehega, kelle nimeks oli Luc, ning tema naisega. Luc oli neli ja pool aastat tagasi Zimbabwe turismireisile tulnud, kohtunud imeilusa kohaliku naisega ja otsustanud Zimbabwele jääda. Luc elab nüüd koos naisega Zimbabwe pealinnas Harares ja juhib kohalikku jalgpalliklubi. Rääkisime pikalt Zimbabwe elust, aga kõige huvitavam teema oli Luci vanglakogemus.

Luc oli Zimbabwe eeluurimisvanglas istunud juba kahel korral. Esimesel korral olevat ta Harare vanglasse viidud, sest ta ei olnud nõus jalgpalliklubile eraldatud miljonitest Zimbabwe poliitikutele korruptiivset eraldist tegema. Süüdistust nagu otseselt polnudki, mees võeti ühel reede pärastlõunal Harare linnatänaval kinni ja viidi Harare vanglasse. Kinnivõtmise põhjust teadmata ootas ta esmaspäeval toimuma pidavat kohtuprotsessi, mis ta tõendite puudumisel vabastas. Teisel korral, aasta hiljem, viisid Zimbabwe politsei jõud ta jälle Harare vanglasse. Kuna ta seekord enam sellist vanglakogemust

Erakogu

Suure Zimbabwe varemed.

nautida ei soovinud, otsustas ta maksta vangivalvuritele 1500 Ameerika dollarit ja vabanes juba samal päeval.

Harare vangla külastamiseks on seatud piirangud. Toidu, riiete ja muu vanglasse viimisel tuleb vangivalvuritele raha maksta. Enamik eeluurimisvanglas olnud rahvast väljastpoolt pakke ei saanud, neil ei olnud sooje riideid ega midagi süüa. Luc ja mitmed teised vangid, kellele süüa ja riideid toodi, jagasid neid teiste vangidega.

Zimbabwe on tänaseks suures osas vabanenud valgenahalisest elanikkonnast. Öeldakse, et Zimbabwe on nüüd rohkem elevant kui valgeid. Valged on olnud aga väga olulised Zimbabwe majandusele, sest nii Zimbabwe kui ka paljudes teistes Sahara-taguse Aafrika riikides on just kohalikud valged juhtinud ärisid ja organisatsioone ning ekspordinud tooteid

ja teenuseid. Ka baar, kus me Luciga kohtusime, kuulus valgele omanikule, kuid töötajateks olid mustanahalised zimbabwelased. Sellised majandussuhted on lõunapoolses Aafrikas tavalised. Arutlesime omavahel valgete edu üle Aafrikas ja jõudsime kahele järeldusele. Esiteks, valgetel aafriklastel on enamasti tunduvalt parem haridus kui mustadel, ja teiseks suudavad valged aafriklased pakkuda tooteid ja teenuseid usaldusväärsetl. Paraku ei ole Robert Mugabe osanud sellest aru saada.

Zimbabwe on endiselt väga kaunis. Ehkki riik on pankrotis, on Ameerika dollari riigivaluutaks kehtestamisega majanduslanguse põhjast välja saadud. Zimbabwe teed, kommunikatsioonid, majad ja turismirajatised on endiselt heal tasemel. Paraku halvneb kõik aegamööda, sest raha toovaid turiste ja välisinvestoreid riigis peaaegu ei ole. Hoolimata kõigest

on Zimbabwe elanikud ikka rõõmsameelsed, vaatavad positiivselt tulevikku ja loodavad kõige paremat.

01.12.2009

Reisiblogi:
www.tonupihelgas.blogspot.com

Reisifotod:
<http://nagi.ee/photos/tonureisid/sets/> ■

Peatoimetaja: Mart Helme
 Kolleegium: Mart Helme, Tunne Kelam, Kadri Kopli, Aimar Altosaar,
 Berit Teeäär, Marko Mihkelson, Andres Herkel, Mart Nutt
 Toimetus: Anneli Kivisiv, Kaja Villem, Kaja Sõrg
 Keelekorrekatuur: Antenna Translations OÜ
 Toimetuse kontakt: +372 773 4203, anneli.kivisiv@irl.ee

Väljaandja: Tunne Kelami büroo, Kivisilla 4-9, Tallinn 10145
 +372 773 4201, kaja.villem@irl.ee

ÜRO kliimakonverents 12. detsembril 2009 Kopenhaagenis. Protestiplakatid ootamas meelevaldajaid. Kopenhaagenis põrkusid taas arenenud maade ja arengumaade erihuvid kliima edasist soojenemist vältivate meetmete rakendamise suhtes.

Scanpix

Sisukord

Peatoimetaja veerg, Mart Helme	Lk 2
Maailma Vaade soovitab: Georgi Potšepsov „Propaganda trummipörin”	Lk 2
Aju – meie pehme kõhualune, intervjuu Raul Rebasega	Lk 3
Riiklikust infojulgeolekust, Tunne Kelam	Lk 4
Venemaa rahvuslik eneseteadvus on stalinistlik, intervjuu Vladimir Juškiniga	Lk 6
Maailma Vaade soovitab: Mark Solonin „21. juuni 1941. Katastroofi anatoomia”	Lk 10
Saksamaa supervalimisaasta, Kadri Vanem	Lk 11
Jaapani välispoliitika uus nägu, Raul Allikivi	Lk 14
Rootsi jah-sõna tagamaad, Charlie Weimers	Lk 17
Deklaratsioon seadusliku riigivõimu taastamisest Eesti Vabariigi maa-alal	Lk 20
Väärtustel püsiv ühiskond, Aimar Altosaar	Lk 21
Postsovetliku kodanikuühiskonna kujunemise eripäradest leedu moodi, Kęstutis K. Girmius	Lk 22
Olukorrast võrtsivabariigis, Annika Laas	Lk 25
Essee. Minu riik Euroopas, Deniss Karamõškin	Lk 28
Zimbabwe – tõeliselt põnev paik rännakuks, Tõnu Pihelgas	Lk 29

Scanpix

Prantsuse dessantalus Mistral Peterburis Kutuzovi kai ääres. Mistrali on teinud kurikuulsaks Pariisi ja Moskva vahelised läbirääkimised selle klassi laevade müügiks Venemaale. Venemaa naabrid pelgavad Gruusia sõja kogemusele viidates, et Moskva võib Mistral-tüüpi laevu kasutada agressiooniks nende vastu.

Scanpix

Ukraina kõigub üha ida ja lääne, demokraatia ja autoritaarsuse vahel. Pildil läänemeelsed, kuid omavahel tülitsevad presidendikandidaadid Julia Tõmošenko ja Viktor Juštšenko 17. jaanuari presidendivalimiste eelsetel plakatitel.